

2023

Årsredovisning

ART ARMOR
art that saves lives

statens
Försvarshistoriska
museer

Armémuseum | Flygvapenmuseum

Innehåll

1 SFHM:S UPPDRAG OCH ORGANISATION.....	3
1.1 SFHM:S UPPDRAG	3
1.2 FÄRDPLAN 2022 – STRATEGISK STYRNING OCH VERKSAMHETSUTVECKLING	3
1.3 REDOVISNING AV VERKSAMHETENS RESULTAT FÖR 2023.....	4
1.4 HÅLLBARHET.....	5
1.5 DIGITALISERING	5
1.6 TILLGÄNGLIGHET	7
1.7 NYA MÅLGRUPPER.....	9
1.8 KOMPETENSFÖRSÖRJNING.....	11
1.9 ARBETSMILJÖ	13
1.10 SAMVERKAN MED ANDRA MYNDIGHETER OCH AKTÖRER.....	14
1.11 TOTALFÖRSVAR OCH BEREDSKAP	17
2 EKONOMISK UPPFÖLJNING	19
2.1 ÅRETS EKONOMISKA UTFALL PER VERKSAMHETSOMRÅDE	19
2.2 STATS BIDRAG OCH KOSTNADER ENLIGT ANSLAGSVILLKOR 8:1.....	21
2.3 AVGIFTSBELAGD VERKSAMHET	22
2.4 LOKALFÖRSÖRJNING	23
2.5 ERSÄTTNINGAR ENLIGT MU-AVTALET	25
3 SAMLINGSFÖRVALTNING	26
3.1 BEVARA OCH TILLGÄNGLIGGÖRA.....	26
4 PUBLIK VERKSAMHET	33
4.1 VÄRDSKAP OCH BESÖKSSERVICE.....	33
4.2 UPPLEVELSEBASERAT LÄRANDE.....	37
4.3 KUNSKAPSSERVICE OCH FOU	43
5 STATS BIDRAG TILL FÖRSVARSHISTORISKA MUSEIVERKSAMHETER.....	47
6 FINANSIELL REDOVISNING	50
6.1 RESULTATRÄKNING	50
6.2 BALANSRÄKNING.....	51
6.3 ANSLAGSREDOVISNING.....	53
6.4 TILLÄGGSUPPLYSNINGAR OCH NOTER.....	54
6.5 SAMMANSTÄLLNING ÖVER VÄSENTLIGA UPPGIFTER	64

Förord

I en värld där oförutsägbarheten ökar och allt snabbare förändringar ofta kan upplevas vara det nya normala är det en stor men viktig utmaning att skapa hållbara verksamheter. Hållbara organisationer där det övergripande syftet och uppdraget är tillräckligt tydligt för att vi alla ska lyckas gå i samma riktning och inte tappa fokus på de långsiktiga perspektiven och helheten. En förutsättning för det är en hållbar arbetsmiljö där alla medarbetare, dvs. också alla chefer, vill gå till jobbet med en god känsla inombords. Där delaktighet i verksamhetsutveckling och fortlöpande möjligheter till kompetensutveckling skapar motivation och även anställningsbarhet inför framtiden, både internt och externt. En ekvation som kräver mycket av både arbetsgivare och anställda.

För SFHM har 2023 varit ett år som kännetecknats av avslut på flera stora och krävande projekt som till största delen genomförts under pandemi och stora samhällsförändringar till följd av pågående krig i Europa. Projekt som varit betungande både för personal och verksamheten i stort. Allt har inte gått på räls, periodvis har frågorna varit fler än svaren. Förutsättningar har ändrats på många sätt på grund av både interna och externa faktorer. Det förändrade omvärldsläget ställer nya krav på beredskapsplanering och säkerhetsåtgärder.

Att summera det gångna året handlar således i stor utsträckning om en summering av flera års hårt arbete där en anpassning till ändrade förutsättningar påverkat organisationen i sin helhet. Som myndighetschef kan jag med stolthet konstatera att vår organisation sammantaget har lyckats genomföra stordåd, trots utmaningarna. De stora och fleråriga flytt- och ombyggnadsprojekten har förts i hamn, den nya basutställningen Flygfärdig på Flygvapenmuseum öppnades, och samarbetsprojektet Korsvägar: Sverige – Ukraina genom 1000 år inleddes.

Parallellt med dessa tre stora åtaganden har 2023 också handlat om att etablera myndighetens fortsatta strategiska inriktning och organisering. En uppdaterad färdplan med sikte på 2030 samverkades i samband med höstens verksamhetsplanering inför 2024–2026. Arbetet med att skapa en mer tydlig ledstjärna för vårt gemensamma syfte, ledde fram till en ny vision som från och med 2024 är vägledande för SFHM:s samlade verksamhet: "Livsviktig historia – i demokratins tjänst. Tillgänglig och angelägen för fler."

Min förhoppning är att vi i och med det som åstadkommits under 2023 har lagt en grund anpassad till det nya omvärldsläget att bygga vidare på – för att kunna vara en hållbar museimyndighet som bidrar till samhällsnytta i det viktiga uppdraget att sprida kunskap om det försvarshistoriska kulturarvet, men också att skapa möjligheter till reflektion om händelser i samtiden genom ett historiskt perspektiv.

Stort och Varmt TACK till alla på SFHM för 2023.

Helene Rånlund
ÖVERINTENDENT

1 SFHM:s uppdrag och organisation

1.1 SFHM:s uppdrag

Statens försvarshistoriska museer (SFHM) har till uppgift att främja kunskapen om det svenska försvaret genom tiderna och om försvarets roll i samhällsutvecklingen. Myndighetens verksamhet styrs främst genom förordning (2007:1178) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer, museilagen (2017:563), förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter och genom det årliga regleringsbrevet. I myndigheten ingår Armémuseum i Stockholm, Flygvapenmuseum i Linköping samt Försvarets traditionsnämnd.

1.2 Färdplan 2022 – strategisk styrning och verksamhetsutveckling

Myndigheten ska fortlöpande utveckla verksamheten. Myndigheten ska verka för att genom samarbete med myndigheter och andra ta till vara de fördelar som kan vinnas för enskilda samt för staten som helhet. 6 § 1-2 st Myndighetsförordningen (2007:515)

SFHM:s museiverksamheter har i uppgift att sprida kunskap om det försvarshistoriska kulturarvet, men också att skapa möjligheter till reflektion om händelser i samtiden genom ett historiskt perspektiv. SFHM:s strategiska inriktning *Färdplan 2022* tar sin utgångspunkt i myndighetens vision om att bidra till en demokratisk samhällsutveckling genom att ge så många som möjligt tillgång till försvarshistorien. Färdplanens fem inriktningsmål anger de strategiska vägval som sedan 2018 är vägledande för verksamhetsutvecklingen:

1. Vi ska sätta användarna i centrum, vara tillgängliga och angelägna för fler.
2. Vi ska dela kunskap generöst, skapa lärande och reflektion kring samtid och framtid genom historien.
3. Att tänka digitalt ska vara en naturlig del av vårt arbete.
4. Vi ska dimensionera samlingen så att vi kan ta ansvar, och tillgängliggöra mer så att det försvarshistoriska kulturarvet når hela landet.
5. Vi ska vara en lärande organisation.

Inriktningsmålen är alla på olika vis relevanta och styrande för myndighetens tre verksamhetsområden och prestationer. För att kunna följa upp ambitionerna i färdplanen används ett antal fleråriga indikatorer för bedömningen av måluppfyllelse. Därutöver följs utvecklingen av ett antal utvalda volymmått.

I SFHM:s strategiska karta, som konkretisar de fem inriktningsmålen, uttrycks även de sociala, ekologiska och ekonomiska dimensionerna av hållbarhet. Målsättningen är att på sikt uppnå ett mer systematiskt hållbarhetsarbete i en bredare kontext och att detta arbete integreras i den ordinarie verksamheten för att på så sätt uppnå en bred förankring i organisationen.

SFHM har under 2023 fortsatt arbetet med att ta fram en ny vision för myndigheten och i samband med detta även revidera färdplanen och den strategiska kartan.

Organisationsändringarna som trädde i kraft den 1 januari 2023 har som övergripande mål att stärka förutsättningarna för ett mer gemensamt arbete med strategisk verksamhetsutveckling utifrån SFHM:s färdplan och att bättre tillvarata myndighetens samlade kompetens. Sammantaget bedömer SFHM att myndigheten under 2023 tagit ytterligare betydelsefulla steg i strävan att förverkliga målsättningarna i färdplanen och myndighetens vision om att bidra till en demokratisk samhällsutveckling.

1.3 Redovisning av verksamhetens resultat för 2023

Resultatredovisningen ska utformas så att den kan utgöra ett underlag för regeringens bedömning av myndighetens resultat och genomförande av verksamheten. Den ska utgå från de uppgifter som framgår av myndighetens instruktion samt de mål och krav som regeringen har angett i regleringsbrev eller något annat beslut. Redovisningen ska innehålla analyser och bedömningar av verksamhetens resultat och dess utveckling.

3 kap. 1 § förordning om årsbokslut och budgetunderlag (2000:605)

SFHM bedömer att myndigheten under 2023 har genomfört uppgifter och uppdrag enligt instruktion, regleringsbrev och uppdrag enligt regeringsbeslut.

Bedömning av måluppfyllelse, resultat och kvalitativa aspekter redovisas i resultatbedömningarna under avsnitten 3.1 Bevara och tillgängliggöra, 4.1 Vårdskap och besöksservice, 4.2 Upplevelsebaserat lärande, 4.3 Kunskapsservice och FoU samt 5 Statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter.

Åtterrapporering enligt krav i regleringsbrev som är kopplade till någon av myndighetens prestationer görs i samband med redovisning av verksamhetens resultat för respektive prestation. Nedan listas samtliga åtterrapporeringskrav enligt regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende SFHM samt uppdrag enligt särskilda regeringsbeslut (sponsringsintäkter och bidragsintäkter redovisas i not 2 respektive 3 till resultaträkningen):

<i>Statens försvarshistoriska museer ska:</i>	<i>Redovisas i:</i>
- redovisa den verksamhet som svarar mot den unga publikens behov samt insatser för att öka den unga publiken.	4.2 Upplevelsebaserat lärande
- redovisa de åtgärder som vidtagits för att öka tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.	4.1 Vårdskap och besöksservice
- redovisa förändringar i besöksutvecklingen i förhållande till tidigare år.	4.1 Vårdskap och besöksservice
- i årsredovisningen specificera myndighetens totala lokalkostnader för 2023.	2.4 Lokalförsörjning
- redovisa hur bidrag enligt förordningen (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter har använts.	5 Statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter
- särskilt redovisa utbetalda ersättningar till konstnärer som gjorts i enlighet med MU-avtalet.	2.5 Ersättningar enligt MU-avtalet
- redovisa resultat av arbetet med digitisering av myndighetens samlingar och den digitala förmedlingen av verksamheten.	1.5 Digitalisering
- med utgångspunkt i 7 § museilagen (2017:263) redovisa utvecklingen av sitt arbete med att utvidga sina målgrupper och nå nya besökare sedan lagen trädde i kraft. Myndigheten ska vidare redovisa vilka effekter detta arbete har resulterat i.	1.7 Nya målgrupper
- redovisa avgiftsbelagd verksamhet enligt specificerad indelning.	2.3 Avgiftsbelagd verksamhet
<i>Uppdrag enligt regeringsbeslut:</i>	
- fortsatt ta emot nyanlända arbetssökande för praktik 2021–23 (Fi2020/04960)	1.8 Kompetensförsörjning
- fortsatt ta emot personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga för praktik 2021–2023. (A2020/02583)	1.8 Kompetensförsörjning
- vidta energibesparingsåtgärder inom den statliga förvaltningen. (Fi2022/02571)	1.4 Hållbarhet

Enligt 3 kap. 1 § förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag ska SFHM för ärendeslag som omfattar ett stort antal ärenden redovisa antalet och styckkostnaden för handläggningen av dessa ärenden. SFHM bedömer att handläggning av ansökningar enligt förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter i och för sig kvalificerar sig som ärenden enligt bestämmelsen men att antalet ärenden inte kan betraktas som stort. Myndigheten redovisar därför inte styckkostnaden för detta ärendeslag men däremot antal ärenden som handlagts under året under avsnitt 5 Statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter.

1.4 Hållbarhet

De tre globala hållbarhetsperspektiven – social, ekonomisk och ekologisk – finns med i SFHM:s strategiska karta som en grundläggande utgångspunkt för styrning och genomförande av verksamheten anpassat till SFHM:s uppdrag. Visionen om att bidra till en demokratisk samhällsutveckling har bäring på det sociala hållbarhetsperspektivet.

SFHM har under våren 2023 löpande rapporterat uppgifter om energianvändning och vidtagna energibesparande åtgärder i enlighet med regeringsuppdraget om att vidta energibesparingsåtgärder inom den statliga förvaltningen. Bland de vidtagna åtgärder som rapporterats kan nämnas tätare samverkan med Statens fastighetsverk och Specialfastigheter AB avseende energibesparande åtgärder samt en rad faktiska åtgärder för att minska energianvändningen.

Vid byggnationen av myndighetens nya magasin i Arlanda stad beslutades att byggnaden skulle uppfylla kraven för Green Building, vilket innebär 25 procent lägre energiförbrukning än kraven i Boverkets byggregler (BBR).

Under 2023 färdigställdes ombyggnationen av kontors- och bibliotekslokalerna i Stockholm. Detta resulterade i en mer ekonomiskt hållbar lösning än tidigare eftersom det medförde att myndigheten sparar in på framtida hyreskostnader. Ventilationen i kontorsdelarna blev genom ombyggnationen mer energieffektiv och överallt där allmänbelysningen byttes ut användes lågenergilampor. Belysningen på kontoren gjordes också rörelsestyrd för att spara energi.

Medarbetarna har fortsatt använt sig av digital mötesteknik vilket lett till resfria möten och virtuella konferenser som resulterat i minskad miljö- och klimatpåverkan. Eldrivna fordon har anskaffats för tjänsteresor och transporter. Vid inköp och användning av kemiska produkter görs miljövänliga val så långt det är möjligt. Restaurangen som är verksam på Flygvapenmuseum använder i stor utsträckning lokala råvaror och produkter.

SFHM har på besöks- och personalparkeringen i Linköping 14 laddstationer för elbilar. Under 2023 genomfördes totalt 1 511 laddningar motsvarande 27 035 kWh, vilket är en ökning från 2022 då 1 248 laddningar genomfördes vilket motsvarade 17 085 kWh.

Under hösten 2023 påbörjades ett arbete med att se över SFHM:s miljölednings- och hållbarhetsarbete, med ambitionen att utveckla detta under 2024.

1.5 Digitalisering

Att tillvarata digitaliseringsens möjligheter är en nyckelfråga för hur det försvarshistoriska kulturarvet på olika sätt kan göras mer tillgängligt för alla i samhället. SFHM har sedan flera år systematiskt arbetat med att digitalisera myndighetens fysiska samlingar i syfte att göra dem mer tillgängliga för allmänhet och forskare. Dels för att fler ska kunna ta del av det försvarshistoriska kulturarvet, dels för att skapa förutsättningar för vidare forskning av andra aktörer för att på så sätt skapa ny kunskap. Särskilda satsningar har i olika omgångar gjorts på att registrera och fotografera samtliga objekt i föremålssamlingarna.

En viktig del av SFHM:s digitaliseringsarbete är den långsiktiga samverkan som sker med andra aktörer. Bland annat med Statens historiska museer (SHM) avseende att tillgängliggöra delar av SFHM:s museers skolmaterial på SHM:s digitala utbildningsresurs sverigeshistoria.se och med KulturIT och andra museer avseende de digitala kanalerna Kulturpunkt och minnen.se som tillsammans med Digitalt Museum ingår i det digitala ekosystem som är uppbyggt kring samlingsdatabasen Primus.

Förutom den långsiktiga samverkan har SFHM under 2023 arbetat med såväl ett antal digitaliseringsprojekt, med huvudsakligt fokus på digital förmedling, som med digitalisering av föremål, arkiv och bilder i de samlingar som anförtrotts myndigheten. Som ett resultat av medelförstärkningen har under året följande resultat uppnåtts:

- Fortsatt digitalisering av de tillfälliga utställningarna Segerns pris – Narva 1700 och I rikets hemliga tjänst som båda har producerats och visats på Armémuseum. Utställningarna har fotograferats i 360 grader vilket gör det möjligt för besökare att uppleva dem via sin telefon eller dator hemifrån. Målet är att göra utställningarna tillgängliga för fler och att på ett

effektivt sätt kunna arkivera dem. Dessa projekt har varit viktiga för myndigheten som kunskapsbyggande i digitala medier och har synliggjort den utvecklingspotential som finns, inte minst med tanke på att öka tillgängligheten för besökare till SFHM:s webbplatser.

- Fortsatt vidareutveckling av ett pilotprojekt inom virtual reality (VR)/immersiva medier kopplat till försvarshistoriska kulturmiljöer som är svårtillgängliga. Pilotprojektet utgår från Victoriafortet i Vuollerim (som förvaltas av Statens fastighetsverk) med fokus på narrativ. Två versioner av ett digitalt besök i Victoriafortet har tagits fram. Den ena är fotad i 360 grader med en berättelse där besökaren får följa en värnpliktig under en övning under 1970- eller 1980-talet. Målgruppen är skolor och det ingår ett läromaterial för lärare att använda i undervisningen om kalla kriget. Den andra versionen är en spelifiering av ett besök på Victoriafortet som kan upplevas med VR-glasögon.
- 360-fotografering av flygförarplatser i ett antal flygplan i Flygvapenmuseums samling vilka planeras att göras tillgängliga på Flygvapenmuseums webbplats under 2024.
- Vidareutveckling av den sociala roboten "Elsa". Ett AI-projekt länkat till Flygvapenmuseums föremålsdatabas (se vidare avsnitt 1.10 Samverkan med andra myndigheter och aktörer och 4.2 Upplevelsebaserat lärande).
- Fortsatt digitalisering av nitratnegativ – genomfört i samarbete med Riksarkivet.

Förutom de särskilda digitaliseringsprojekt som genomförts under året ingår arbete med digitalisering i det löpande arbetet i linje med myndighetens färdplan. SFHM bedömer därför att det är svårt att med tillräcklig säkerhet redovisa kostnader för digitisering och digital förmedling förutom i de delar detta arbete har skett i projektform. De externa kostnaderna för digitisering och digital förmedling i de projekt som redovisas ovan uppgår till 842 117 kronor. Därtill tillkommer interna löne- och andra personalkostnader för de personer som arbetat såväl i ovan nämnda projekt som i den ordinarie verksamheten. SFHM bedömer att medelförstärkningen har haft en stor positiv effekt på myndighetens arbete med digitisering och digital förmedling.

Därutöver har Flygvapenmuseum under året samarbetat med två dataspelsföretag. Microsoft skannade under hösten Flygvapenmuseums B 17 och flygplanet finns numera att flyga i Microsoft Flight Simulator som är en avancerad flygsimulator. Det Uppsalabaserade företaget Machine Games dokumenterade ett flygplan för en ny upplaga av spelet Wolfenstein. Spelet är en populär actionspelsserie som debuterade 1981.

För att tydligare kunna sätta mål och följa upp arbetet införde SFHM 2020 indikatorerna Andel tillgängliggjorda objekt i permanenta samlingar och Ökning av antalet tillgängliggjorda arkivfotografier, vilka tillsammans med andra indikatorer används som grund för bedömning av verksamhetens resultat avseende samlingsförvaltningen (se avsnitt 3.1 Bevaka och tillgängliggöra).

Vad gäller myndighetens arkivsamlingar har digitalisering främst skett utifrån prioriteringen av vad som efterfrågas. Därför har myndighetens fokus i digitaliseringsarbetet lagts på att digitalisera fotografier. SFHM:s arbete med digitalisering av arkivsamlingarna utförs dels genom interna digitaliseringsinsatser, dels i samarbete med Stiftelsen föremålsvård i Kiruna (SFMV). Vad gäller digitalisering av film, ljud- och videoband som finns i myndighetens arkivsamlingar bedömer myndigheten att samverkan med aktörer som har samlad kompetens och erfarenhet inom området är en viktig förutsättning för att arbetet ska kunna ske effektivt och med hög kvalitet.

I tabell 1 nedan följer en redovisning av samlingarnas storlek – inklusive årets tillväxt. Hur stort antal och andel av samlingarna som är digital, varav andelen som är digitalt tillgänglig i enlighet med återrapporteringskravet *Digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster* i regleringsbrevet för budgetåret 2023. Vad gäller redovisning av arkivsamlingar kan SFHM med säkerhet endast redovisa totalt antal förtecknade arkivvolym, varav antal förtecknade arkivvolym i arkivdatabasen Visual Arkiv, samt antal digitalt tillgängliggjorda fotografier. Eftersom övriga uppgifter till stor del bygger på grova uppskattningar och därmed osäkerhet har SFHM valt att inte redovisa dessa.

Tabell 1 Digitalisering av kulturarvet och utveckling av digitala tjänster

	SFHM	AM	FVM
Föremålssamlingarnas storlek			
Totalt antal föremål	132 170	99 642	32 528
Årets tillväxt			
Antal nyförvärv	220	8	212
Antal gallrade	1 204	70	1 134
Årets tillväxt	-984	-62	-922
Antal och andel digitaliserat			
Antal som är digitala	132 170	99 642	32 528
Andel som är digital	100%	100%	100%
- varav antal som är digitalt tillgänglig	102 098	83 389	18 709
- varav andel som är digitalt tillgänglig	77%	84%	58%
Arkivsamlingarnas storlek*			
Totalt antal förtecknade arkivvolym	4 123	3 094	1 029
- varav antal arkivvolym som är förtecknade i arkivdatabas	4 011	3 094	917
Digitalt tillgängliggjorda fotografier			
Totalt antal publicerade fotografier	25 823	20 159	5 664

*Redovisade uppgifter avser totalt antal förtecknade arkivvolym varav antal arkivvolym som finns förtecknade i arkivdatabasen Visual Arkiv. Detta ger dock inte en helt rättvisande bild av storleken på myndighetens arkivsamlingar eftersom delar av samlingarna inte har förtecknats i arkivdatabasen utan endast i olika listor samt vissa delar som ännu inte har förtecknats.

1.6 Tillgänglighet

SFHM:s policy för tillgänglighet är vägledande för hur myndigheten förhåller sig till tillgänglighetsområdet ur ett brett perspektiv och med särskilt fokus på att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning. Utgångspunkten för arbetet är att SFHM:s verksamheter är till för alla och att myndigheten ska arbeta såväl kort- som långsiktigt för att skapa förutsättningar för alla, oavsett förmåga, att tillgodogöra sig SFHM:s verksamheter. Arbetet går i linje med myndighetens instruktion och inriktningsmål.

Under 2023 har nya rutiner med checklistor för tillgänglighet tagits fram för såväl publika utrymmen som personalutrymmen. Därutöver har en ny handlingsplan utarbetats med målet att tillgängligheten på museerna och i personalutrymmen inventeras med regelbundna intervall. Tillgänglighet har även införts som en obligatorisk del i myndighetens process för genomförande av projekt.

SFHM genomför kontinuerligt åtgärder för att förbättra tillgängligheten för personer med olika funktionsnedsättningar vilket ingår i myndighetens uppdrag att tillgängliggöra det försvarshistoriska kulturarvet för allmänheten. I samband med arbetet att skapa ett effektivare nyttjande av lokalytorna har SFHM vidtagit flera åtgärder för att öka tillgängligheten. Såväl bibliotek som hörsal har blivit mer tillgängliga och dörrautomatik har installerats i de publika delarna av museibyggnaden.

Tillgängligheten på SFHM:s webbplatser har setts över under hösten 2023 och uppdaterats enligt de lagar och krav som myndigheter ska följa. Även information om tillgänglighet för besök på museerna har blivit lättare att hitta på Armémuseums och Flygvapenmuseums webbplatser.

SFHM har under året fortsatt samarbeta med Funktionsrätt Östergötland och KFUM Funkis i samband med utvecklingen av Flygvapenmuseums nya basutställning Flygfärdig som invigdes i juni. Utgångspunkten för tillgänglighetsarbetet i utställningen var att skapa en tillgänglig förmedling utifrån ett antal funktioner som hörbarhet, synbarhet, kännbarhet, nåbarhet och förstälighet samt i största möjliga mån utgå från principen om universell utformning.

Utställningen har bland annat försetts med tydliga rumsliga färgmarkörer och rubriker för att besökarna enkelt ska kunna orientera sig och med moduler och montrar i anpassad höjd för rullstol. Texterna är kortfattade, lättlästa och tillgängliga på svenska och engelska digitalt, vilket innebär att besökaren kan få text uppspelad och markerad i sin telefon.

Under 2023 har arbetet med en sensorisk karta för museets besökare påbörjats. Kartan är tänkt att täcka in utställningshallar och andra publika ytor på Flygvapenmuseum. Kartan ska uppmärksamma vilka sinnesintryck som kan komma att påverka besökarna, kopplat till doft, hörsel, syn, känsel, eventuella stimmiga miljöer med många besökare på liten yta. Symboler på den sensoriska kartan ska visa vilka delar av museet som kan vara sådana platser.

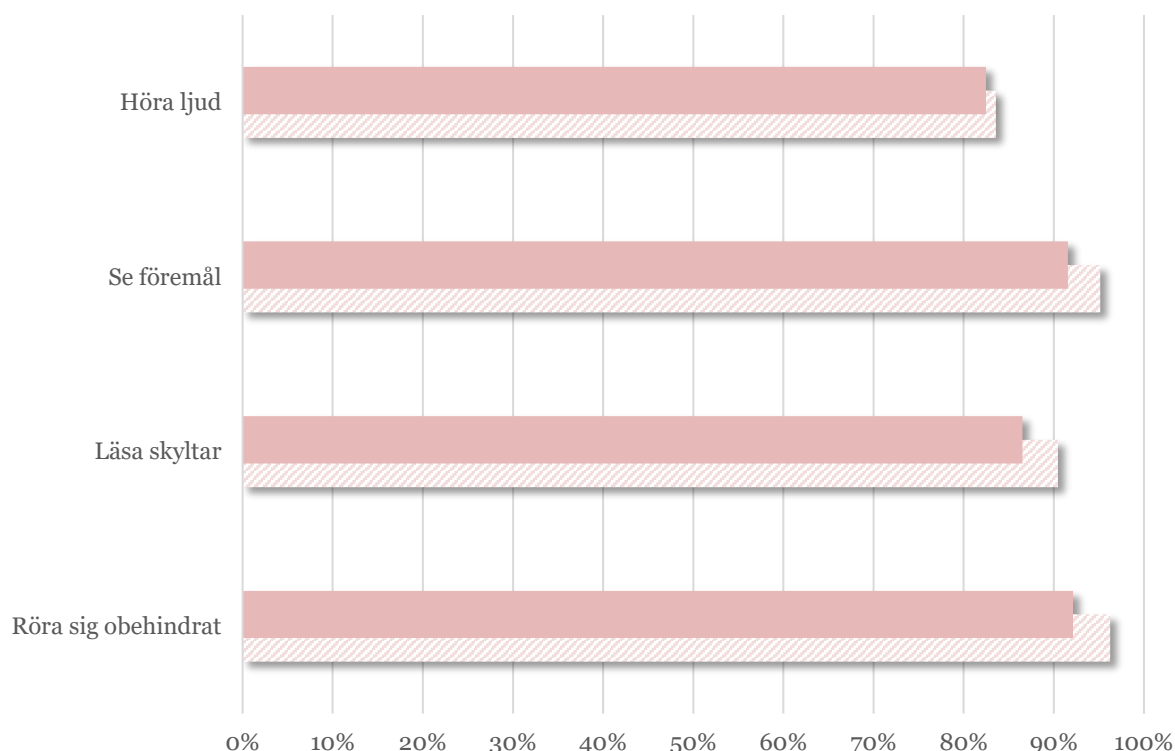
På Flygvapenmuseum har man anskaffat ett bildstödsprogram som börjat implementeras i verksamheten. Under 2023 har arbetet fortsatt med att skapa bildstöd till olika delar av den nya basutställningen. Bland annat finns nu bildstöd för introduktionstexterna.

Flygvapenmuseum har även tagit fram ett pedagogiskt upplägg för grupper dels i forma av bildkartor med nyckelord från visningar som kan skickas till lärare före en visning, dels i form av ett upplägg i programmet Widgit Go som är kopplat till visningen och kan användas i gruppsamtal efteråt.

I den årliga rapporteringen till Myndigheten för delaktighet (MFD) har självskattningsverktyget Fokus delaktighet använts för att utvärdera det löpande tillgänglighetsarbetet. SFHM uppnådde 2023 ett övergripande värde om 57 procent (75 procent år 2022). Anledningen till det betydligt lägre värdet för 2023 bedöms främst bero på att såväl frågor som svarsalternativ har utformats på ett annat sätt jämfört med 2022 års enkät. Jämförelser över tid bör därför göras med viss försiktighet och en bredare bedömning av måluppfyllelse bör ske för att ge en så rättvisande bild som möjligt. Mot bakgrund av ovan redovisade exempel på åtgärder som vidtagits bedömer SFHM att måluppfyllelsen i myndighetens tillgänglighetsarbete varit god under 2023 trots att SFHM i MFD:s självskattningsverktyg inte uppnått målet om 75 procent.

I de brukarundersökningar som SFHM genomför på Armémuseum och Flygvapenmuseum ställer myndigheten även frågor om hur besökarna upplever tillgängligheten i vissa avseenden. I avsnitt 4.1 Värdskap och besöksservice redogörs närmare för arbetet med de nya enkäterna och det nya enkätverktyget som togs i bruk under 2023. I figur 1 nedan framgår att en stor andel av de som besvarat enkäterna svarar bra eller mycket bra på frågan om hur pass väl de tycker att museet är anpassat för dem när det gäller att höra ljud och se föremål som ingår i utställningarna samt att läsa skyltar och röra sig obehindrat i museet.

Figur 1 Besökarnas upplevelse av tillgänglighet i samband med museibesöket enligt brukarundersökningarna (värden för 2022 visas i underliggande staplar).

1.7 Nya målgrupper

Enligt regleringsbrev för budgetåret 2023 avseende Statens försvarshistoriska museer ska myndigheten med utgångspunkt i 7 § museilagen (2017:263) redovisa utvecklingen av sitt arbete med att utvidga sina målgrupper och nå nya besökare sedan lagen trädde i kraft. Myndigheten ska vidare redovisa vilka effekter detta arbete har resulterat i.

SFHM:s museer arbetar på flera sätt för att utvidga sina målgrupper och nå nya besökare. På båda museerna pågår ett kontinuerligt besöksutvecklingsarbete med att hitta nya koncept och idéer till utställningar, pedagogisk verksamhet och andra aktiviteter dels för att locka nya besökare till museerna, dels för att nå personer som inte kan eller av andra skäl inte tar sig till museerna för att ta del av verksamheten på plats. Denna del av arbetet avser såväl uppsökande arbete som digital förmedling där användande av modern teknik som virtual reality-filmer och artificiell intelligens är en viktig komponent.

SFHM har även utvecklat myndighetens arbete med ledning och styrning i dessa frågor. Arbetet med att utvidga målgrupper och nå nya besökare ingår i SFHM:s verksamhetsplanering sedan 2016 då återrapporteringskrav avseende åtgärder som har vidtagits för att nå nya besökare infördes i myndighetens regleringsbrev. Sedan 2018 arbetar SFHM strategiskt med detta i och med att myndigheten beslutade om sin strategiska inriktning i *Färdplan 2022*. I samband med det inrättades även en myndighetsövergripande idéprocess där förslag till olika typer av publika aktiviteter behandlas, bland annat utifrån prioriterade målgruppers behov.

Under den aktuella perioden har arbetet med att utvidga målgrupper och nå nya besökare utvecklats i utställningsverksamheten. Dels genom att i egenproducerade tillfälliga utställningar ta fram nya koncept, exempelvis de tillfälliga utställningarna *Krigsspel – Konsten att vinna ett krig* och *Djur & krig*, vilka syftade till att nå nya och yngre besökare till museerna. Dels genom att i samarbete med andra aktörer skapa förutsättningar för att producera vandringsutställningar i syfte att nå målgruppen unga vuxna och andra besökare runt om i landet.

Vandringsutställningen Rädd eller beredd är resultatet av ett flerårigt samarbetsprojekt med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Riksantikvarieämbetet (RAÄ) som besöker gymnasieskolor i Sveriges alla regioner, samt olika museer i landet under skolloven.

Vandringsutställningen Tänk om – tillsammans i krig och fred är resultatet av ett samarbete mellan SFHM, Försvarsmakten och Säkerhets- och försvarsföretagen och handlar om vikten av att vara förberedd inför kris och krig. Utställningen har under 2023 turnerat landet runt på universitet och högskolor.

Målgruppen unga vuxna har även varit huvudsaklig målgrupp i museiutvecklingsarbetet på Flygvapenmuseum. Den nya basutställningen Flygfärdig – det svenska flygvapnet tar form riktar sig till unga vuxna utan tidigare förkunskaper vilket är en målgrupp som har varit svår att attrahera. Även science centret Flyglabbet bidrar till att museet når ut bredare till barn och ungdomar. Under 2023 togs en SK-60-simulator i bruk som komplement till den befintliga JAS 39 Gripen-simulatoren.

Förutom utställningar genomför Armémuseum och Flygvapenmuseum olika temadagar och programaktiviteter, ofta i samarbete med andra aktörer, i syfte att utvidga målgrupper och nå nya besökare. SFHM:s samarbete med Tekniska högskolan vid Linköpings universitet har möjliggjort två temadagar med teknikfokus där forskare från universitetet har hållit populärvetenskapliga föreläsningar med den primära målgruppen gymnasieelever och deras föräldrar.

SFHM:s museer erbjuder en omfattande verksamhet som riktar sig mot målgruppen barn och unga och som kontinuerligt utvecklas. Skolprogrammen bygger på skolans kurs- och läroplaner och lockar varje år hundratals skolbesök med tusentals elever vilket bedömts vara ett viktigt sätt att utvidga museernas målgrupper. Förutom skolprogrammen har museerna även utvecklat programverksamheten som riktar sig mot barn och unga. Med utveckling av koncept som Familjedag och anläggandet av lekmiljön Leklanda har Flygvapenmuseum lockat många barnfamiljer till museet och resulterat i att fler familjer med små barn besöker museet och nyttjar lekmiljön även dagar som museet håller stängt. Antalet publika aktiviteter riktade mot barn och unga har ökat sedan museilagens ikraftträdande och uppgick till 872 under 2023.

Ett lyckat koncept i programverksamheten är de motorträffar som anordnas utanför Flygvapenmuseum varje månad från maj till oktober. Motorträffarna har bidragit till att utvidga museets målgrupper eftersom de lockar ett stort antal motorintresserade personer till museet. Genom att erbjuda visningar som är anpassade till målgruppen och körning av någon av museets flygmotorer ökar möjligheten att de motorintresserade också tar närmare del av museets verksamhet.

Genom uppsökande verksamhet når SFHM besökare som annars inte tar sig till museerna. Pedagoger från Flygvapenmuseum har bland annat medverkat med aktiviteter för barn på kulturcentret Agora i stadsdelen Skäggetorp i Linköping. Därutöver har den pedagogiska verksamheten även erbjudit gratis visningar för SFI-grupper som därigenom får ett insteg i sitt nya land genom att lära känna dess historia. SFHM deltar sedan flera år tillsammans med andra myndigheter och ideella organisationer på Veterandagen i Stockholm. Under 2023 deltog SFHM i programmet Armén 500 år på Gärdet i Stockholm, som i sig lockade över 100 000 personer.

Under den aktuella perioden har arbetet med digital förmedling i hög grad utvecklats. De digitala insatser som SFHM genomfört för att tillgängliggöra kulturarvet, har inneburit betydligt förbättrade möjligheter för personer som inte kan ta sig till Armémuseum eller Flygvapenmuseum att ta del av museernas verksamhet. Genom spridning i olika digitala kanaler som Facebook och Youtube kan visningar, artiklar och annat material synas även för dem som inte känner till museernas verksamheter.

Armémuseum och Flygvapenmuseum arbetar även med att utveckla konferens- och evenemangsverksamheten där museernas lokaler hyrs av företag eller organisationer för olika ändamål, exempelvis konferens och julbord. Grunden för sådana bokade evenemang är att en visning eller annat pedagogiskt inslag bör ingå och är ett sätt att nå besökare som annars inte tar sig till museerna.

Därutöver arbetar SFHM aktivt för att öka och bredda användningen av de samlingar som anförtratts myndigheten genom utlån till andra museer och institutioner runt om i landet vilket bidrar till arbetet med att utvidga målgrupper och nå nya besökare. Armémuseum och Flygvapenmuseum har sedan

museilagens ikraftträdande lånat ut närmare 1 000 föremål ur samlingarna. Vid utgången av 2023 var sammanlagt 3 374 föremål utlånade.

SFHM kan inte med någon närmare precision redovisa vilka effekter myndighetens arbete med att utvidga sina målgrupper och nå besökare resulterat i sedan museilagen (2017:263) trädde i kraft. SFHM gör dock bedömningen att utvecklingen av de olika indikatorerna i tabell 2 nedan visar på en faktisk förändring i riktning mot målet att utvidga målgrupper och nå nya besökare. Av tabellen framgår att andelen nya besökare på Armémuseum och Flygvapenmuseum visar på en långsiktig ökning och att såväl andelen besökare under 19 år som antalet digitala användare stadigt har ökat under hela den aktuella perioden.

Tabell 2 Utveckling av indikatorer med koppling till utvidgning av målgrupper och nå nya besökare.

	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Andel nya besökare*							
- Armémuseum	57%	54%	48%	47%	49%	i.u.	i.u.
- Flygvapenmuseum	51%	44%	54%	28%	38%	i.u.	i.u.
Andel besökare under 19 år	36%	33%	32%	33%	30%	29%	28%
Antal besökare på Digitalt Museum	147 501	136 523	119 949	125 899	82 260	i.u.	i.u.
Antal följare på Facebook	58 685	54 649	52 218	50 620	43 719	39 079	31 055

*De redovisade uppgifterna avseende andel nya besökare på Armémuseum och Flygvapenmuseum bygger på enkätsvar i brukarundersökningar. Andelen nya besökare har bedömts utgöras av de som svarat nej på frågan om de har besökt respektive museum tidigare.

1.8 Kompetensförsörjning

Myndigheten ska redovisa de åtgärder som har vidtagits i syfte att säkerställa att kompetens finns för att fullgöra de uppgifter som framgår av myndighetens instruktion och till vad regeringen i förekommande fall har angett i regleringsbrev eller i något annat beslut. I redovisningen ska det ingå en bedömning av hur de vidtagna åtgärderna sammantaget har bidragit till fullgörandet av dessa uppgifter.

Förordning (2006:605) om årsredovisning och budgetunderlag

Vid SFHM arbetade år 2023 i medeltal 94 medarbetare, varav 60 kvinnor (64 procent) och 34 män (36 procent). Det kan konstateras att antalet anställda i medeltal minskat med 2 anställda jämfört med 2022. Av de 94 medarbetarna i medeltal hade 83 procent en tillsvidareanställning (46 av 60 kvinnor samt 32 av 34 män), vilket innebär en ökning av antalet tillsvidareanställda med 5 procent jämfört med 2022.

Antalet årsarbetskrafter (åak) exklusive anställda med timarvode summerade under året till 76 (jämfört med 77 år 2022).

Under året avslutades de stora projekt som myndigheten genomfört de senaste åren (ny basutställning vid Flygvapenmuseum och magasinsflytt vid Armémuseum), vilket innebar att de tidsbegränsade anställningar som krävts för att bemanna projekten avslutats under året. Detta har till viss del haft påverkan på antalet årsarbetskrafter och i medeltal anställda, men syns tydligast i myndighetens personalomsättning, som för samtliga anställningsformer under 2023 ökat till 30 procent (jämfört med 13 procent 2022, och 16 procent 2021)¹. Motsvarande siffror för tillsvidareanställda är 16 procent för år 2023 (6 procent 2022 och 12 procent 2021).

¹ Personalomsättningen mäts som antalet avgångar i procent av antalet anställda i medeltal under en viss period beräknat på tillsvidareanställda och tidsbegränsat anställda (LAS §5.1 och 5.2).

Tabell 3 Fördelning ålder och kön vid SFHM 2023.

SFHM												
	Stockholm			Linköping			Övriga landet*			Totalt		
Ålder	K	M	S	K	M	S	K	M	S	K	M	S
- 34	7	1	8	9	2	11	0	0	0	16	3	19
35 - 54	15	16	31	11	6	17	0	0	0	26	22	48
55 -	11	7	18	7	2	9	0	0	0	18	9	27
Totalt	33	24	57	27	10	37	0	0	0	60	34	94

*Avser distansmagasinen i Kristianstad, Halmstad och Strängnäs. Beslut (dnr. 11-1.6/23 togs under året) att avveckla myndighetens deltidsanställningar vid distansmagasinen. Kostnaden för förvaltning av de föremål som respektive museum förvaltar för SFHM faktureras myndigheten.

SFHM kompletterar den tillsvidareanställda personalens kompetens med tidsbegränsade anställningar och externa konsulter för att tillgodose behovet av tillfällig specialkompetens. För att möta verksamhetens behov såväl vid tillfälliga arbetstoppar som av specialkompetens i den publika verksamheten anlitas även museivårdar och museilärare mot timarvode. Myndigheten arbetar med att succesivt öka andelen medarbetare som har en schemalagd anställning i stället för timarvode, vilket också är en del i det ökade antalet anställda i medeltal.

Till de rekryteringar som genomförts under 2023 har myndigheten haft ett varierande antal sökande med efterfrågad kompetens, framför allt beroende på vilken befattning som rekryteringen avsett. Myndigheten bedömer möjligheten att attrahera ny kompetens som relativt god. Förutom medarbetare som anställts för kortare perioder har SFHM rekryterat 11 nya tillsvidareanställda medarbetare. Av dessa var fyra kvinnor och sju män med en medelålder på 43 år.

Rekryteringarna bygger på tydliga kravprofiler utifrån verksamhetens behov. I samband med vakanser och pensionsavgångar görs en bedömning om det finns behov av att förändra inriktningen på kompetenser för att uppnå verksamhetens mål. Genom en aktiv personalplanering, omprioritering av arbetsuppgifter och flexibilitet hos medarbetarna tillvaratas kompetenser under tillfälliga vakanser (föräldra- och tjänstledigheter). Myndighetens ansträngda ekonomiska läge under 2023 har inneburit att rekrytering har fått anstå för uppkomna vakanser och pensionsavgångar.

Kompetensutvecklingsinsatser planeras utifrån verksamhetens behov och tas regelmässigt upp vid utvecklingssamtal. Arbetssätt som togs fram under pandemin innebar att de digitala arbetssätten generellt har vidareutvecklats, vilket har stärkt den digitala kompetensen och förmågan generellt inom myndigheten. Med anledning dels av de stora pågående projekten, dels beroende på den justerade organisationen har myndigheten valt att under året spara de lokala omställningsmedlen till nästkommande år.

Vissa kompetensutvecklingsinsatser har ändå genomförts, bland annat några studiebesök såväl inom som utom landet, samt deltagande i konferenser och seminarier (se vidare avsnitt 1.6 Samverkan med andra myndigheter och aktörer respektive avsnitt 4.3 Kunskapsservice och FoU). Myndighetens sakkunniga har fördjupat sig inom sina specialområden och publicerat artiklar (se avsnitt 4.3 Kunskapsservice och FoU).

SFHM besvarade i mars 2023 Statskontorets enkätundersökning om praktik i staten (dnr. 80-1.3/23). Myndigheten har tidigare tagit emot praktikanter i denna satsning, dock inte under 2023. Skälet är att det saknats möjlighet att erbjuda nödvändig handledning för praktikanterna under tiden som stora resurskrävande projekt pågår. Praktikanter från universitetsutbildningar, praoelever samt praktikanter via Arbetsförmedlingen har dock i begränsad utsträckning kunnat tas emot.

En viktig förutsättning för att göra ett gott arbete är att få en god introduktion. SFHM tog under 2023 fram förslag till en övergripande introduktion för nya medarbetare. Bland annat togs en enkät fram med frågor som vad som varit bra med introduktionen respektive vad som saknats som myndighetens nyanställda kunde besvara anonymt. Ett annat sätt att ta del av villkor samt myndighetens policy, riktlinjer med mera är genom intranätet Sambandet. Under året har sidorna gällande "Min anställning" fortsatt uppdaterats och vidareutvecklats.

Sammantaget bedöms de vidtagna åtgärderna med syfte att attrahera, rekrytera, utveckla och behålla kompetens ha säkerställt att det inom myndigheten finns kompetens att nå verksamhetens mål på ett ändamålsenligt sätt.

1.9 Arbetsmiljö

Myndigheten ska se till att de anställda är väl förtrogna med målen för verksamheten, skapa goda arbetsförhållanden och ta till vara och utveckla de anställdas kompetens och erfarenhet.

8 § 2-3 p Myndighetsförordningen (2007:515)

SFHM:s mål i arbetsmiljöpolicy är att:

SFHM:s arbetsmiljö kännetecknas av säkra och goda arbetsförhållanden som ger förutsättningar för trivsel och hälsa. Det systematiska arbetsmiljöarbetet ingår som en naturlig del i det dagliga arbetet genom identifiering av risker och förebyggande åtgärder mot ohälsa och skador. Den fysiska arbetsmiljön är säker, ändamålsenlig och anpassad till medarbetarnas behov och arbetsförutsättningar.

SFHM:s mål för det organisatoriska och sociala arbetsmiljöarbetet är att:

- Medarbetarna är insatta i och arbetar i enlighet med uppdrag, mål och strategier.
- Medarbetare verkar aktivt för en långsiktigt hållbar balans mellan ansvar och arbetsbelastning.
- Vi har tillit till och respekterar varandra.

SFHM bedriver ett systematiskt arbetsmiljöarbete enligt fastställd rutin för planering och uppföljning av det systematiska arbetsmiljöarbetet (dnr. 285-2.3.6/21) samt med rutiner för bland annat utvecklingssamtal, skyddsronder och friskvård samt rapportering av iakttagna risker, tillbud och incidenter. Myndigheten har partsgemensamt framtagna samtalsstöd för utvecklingssamtal och samtal om lön där frågeställningar om den organisatoriska och sociala arbetsmiljön ingår. Samtidigt som SFHM till stora delar har ett väl fungerande arbetsmiljöarbete har myndigheten identifierat behov av att arbeta vidare med medarbetarskap som en viktig del i den organisatoriska och sociala arbetsmiljön.

För att följa upp den organisatoriska och sociala arbetsmiljön vid myndigheten används det webb-baserade undersökningsverktyget Avonova dialog, en så kallad temperaturmätare i form av en kort enkät som återkommer regelbundet varje månad. Resultaten för de enkäter som besvarats under 2023 summerar till ett genomsnittligt Hållbart medarbetarindex på 7,1 (år 2022 7,6). Värdet ligger strax under verktygets referensvärde. De kategorier där svaren genomgående haft låga värden är motion, energi och återhämtning medan de kategorier där svaren haft höga värden är delaktighet, samarbete och tillgänglighet – det vill säga att medarbetaren inte känner en förväntan från arbetsgivaren om att vara tillgänglig utanför arbetstid.

Genom företagshälsovården har SFHM:s personal tillgång till medicinsk, teknisk, ergonomisk och psykosocial expertis. Under 2023 genomfördes bland annat en föreläsning vid SFHM:s myndighetsdagar om energigivande kommunikation samt workshop för myndighetens chefsgrupp i energidrivande ledarskap.

Myndigheten har genom Partsrådets *Hållbart arbetsliv* tillgång till AFA-försäkringars IA-system (Informationssystem om arbetsmiljö) sedan slutet av 2019. Skyddsronder som genomförs kontinuerligt på båda arbetsorterna följs från och med 2020 upp med stöd av systemet. Identifierade brister riskbedöms, handlingsplaner upprättas och åtgärder följs upp. Alla medarbetare har möjlighet att rapportera incidenter via IA-systemets app där alla händelser följs upp. Systemet bedöms ha bidragit till ökad medvetenhet om arbetsmiljöfrågor i hela organisationen och större möjlighet att genomföra förebyggande åtgärder, men även större kontroll över att beslutade åtgärder vidtas.

Friskvård är prioriterad som förebyggande och hälsofrämjande åtgärd. Med anledning av resultatet i Avonova dialog, där svaren om motion och energi genomgående legat lågt har beslut tagits att förlänga perioden med två friskvårdstimmar per vecka tills vidare. Utöver möjlighet att nyttja friskvårdstimmar användes friskvårdsbidrag (3 000 kr/år) av knappt hälften av medarbetarna.

Anställdas sjukfrånvaro

I tabell 4 redovisas de anställdas frånvaro på grund av sjukdom i enlighet med 7 kap. 3 § förordning (2006:205) om årsredovisning och budgetunderlag. Den totala sjukfrånvaron redovisas i förhållande till den sammanlagda ordinarie arbetstiden. Vidare redovisas andel av totala sjukfrånvaron under en sammanhängande tid av 60 dagar eller mer. I tabellen redovisas även sjukfrånvaro fördelat på kön och ålder i förhållande till respektive grupps sammanlagda ordinarie arbetstid. Sjukfrånvaron redovisas i procent.

Tabell 4 Sjukfrånvaro vid SFHM 2021–2023.

Sjukfrånvaro	2023	2022	2021
Sjukfrånvaro totalt	4,1%	3,9%	3,1%
- varav andel långtidssjukfrånvaro	33,6%	39,2%	41%
Sjukfrånvaro kvinnor	4,6%	4,7%	4,0%
Sjukfrånvaro män	3,4%	2,5%	1,3%
Sjukfrånvaro anställda -29 år	4,3%	2,8%	4,7%
Sjukfrånvaro anställda 30–49 år	4,7%	5,5%	4,3%
Sjukfrånvaro anställda 50 år-	3,4%	2,3%	1,2%

Sjukfrånvaron har totalt sett ökat med 0,2 procentenheter jämfört med föregående år och uppgår till 4,1 procent för 2023. Sjukfrånvaron för myndigheten ligger i paritet med sjukfrånvaron för staten som helhet.

1.10 Samverkan med andra myndigheter och aktörer

Inom ramen för sitt uppdrag samverkar SFHM med en mängd olika aktörer i Sverige och utomlands, såväl som med andra statliga myndigheter och det civila samhällets organisationer. SFHM har valt att dela in redovisningen i samverkansområden och i några fall samverkanspartners för att göra redovisningen av myndighetens samlade insatser så överskådlig som möjligt.

Samverkan inom museisektorn och med andra myndigheter

SFHM har under 2023 fortsatt att samverka med andra museer på ett övergripande plan och inom ramen för olika verksamhetsområden. Det är dels genom yrkesspecifika nätverk som konservatorsföreningar, pedagogiska nätverk och chefsnätverk, dels genom den användargrupp inom samlingsdatabasen Primus som arbetar med digitaliseringsfrågor.

Övergripande samverkan har bland annat skett inom Centralmuseernas samarbetsråd (CMS) både i chefskollegiet och digitaliseringsgruppen. Prioriterade digitaliseringsinsatser ska ske inom fyra områden: gemensam infrastruktur, kompetens, finansiering samt ledning och styrning.

SFHM har även ett flerårigt samarbete med Arbetets museum och Arbetslivsmuseernas Samarbetsråd (ArbetSam) där myndigheten medverkar i utbildningsstöd till arbetslivsmuseer tillika Museiskola för arbetslivsmuseer. Samarbeten har också skett inom Stockholms museichefskollegium och Östgöta museichefskollegium.

Den samverkan som inleddes föregående år med Statens historiska museer (SHM), avseende att tillgängliggöra delar av SFHM:s museers skolmaterial på SHM:s digitala utbildningsresurs sverigeshistoria.se, har fortsatt under året. Syftet är att fler lärare och elever ska upptäcka och använda det pedagogiska skolmaterialet som museerna har att erbjuda.

SFHM har fortsatt att samverka med Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) i bland annat statsbidragsrelaterade frågor och frågor rörande stöd till och säkerhet i museerna som ingår i museinätverket Sveriges militärhistoriska arv (SMHA). Under 2023 fortsatte det strategiska arbetet med vidareutveckla de försvarshistoriska frågorna i ett bredare perspektiv.

SFHM har ett samarbete med Försvarsmakten vilket omfattar såväl insamling av föremål som kompetensstöd i arbetet med säkra samlingar. Armémuseum genomförde under jubileumsåret Armén

500 år flera aktiviteter tillsammans med Försvarsmakten. Bland annat deltog Armémuseum i det stora firandet på Gärdet i Stockholm 27 maj med över 100 000 besökare, den 6 juni på Armémuseum och en avrundning på jubileumsåret på museet den 25 november med föredrag av bland annat arméchefen. Resultatet av jubileumsåret har således blivit att Armémuseum nått nya och fler besökare till följd av programpunkterna listade ovan.

Flygvapenmuseum har ett nära samarbete med Helikopterflottiljen i Linköping. Under 2023 har museet upplåtit lokaler till Helikopterflottiljen i samband med en krisövning inom ramen för totalförsvarsövningen Aurora 2023. Inför övningen samarrangerades även ett publikt föredrag om övningens syfte och upplägg, och en fotoutställning med bilder från Aurora 2023 togs fram och visades utanför Flygvapenmuseum.

Ett samarbete pågår sedan 2020 med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Riksantikvarieämbetet (RAÄ) med syftet att öka kunskapen om Sveriges och individens beredskap vid kris och krig hos målgruppen gymnasieelever. Resultatet av samarbetet är utställningen Rädd eller beredd som är en flyttbar och flexibel utställning på temat beredskap. Utställningen är på turné runt om i landet fram till början av 2025. En viktig del av Rädd eller beredd är ett omfattande digitalt läromaterial som finns på utställningens egen webbplats. Materialet är tillgängligt för alla skolor i landet oavsett om man besöker utställningen eller inte. Målsättningen är att den fysiska utställningen ska besöka gymnasieskolor i Sveriges alla regioner samt olika museer under skolloven. Samarbetet har även resulterat i metodutveckling, dels gällande samverkan mellan myndigheter dels gällande utveckling av utställningsmediet för Sveriges museiverksamheter. I samarbetet ingår även de frivilliga försvarsorganisationerna vilka bemannar utställningen och bistår med pedagogiskt stöd.

Utvecklingen i världen har inneburit att utställningens tema har blivit mycket aktuellt, vilket också märks genom en ökad efterfrågan från gymnasieskolor att få ha Rädd eller beredd hos sig. Under 2023 har arbete påbörjats med att bygga en kopia av utställningen, vilket innebär en ökning av antalet platser som kan besökas.

Flygvapenmuseum har ett omfattande samarbete med övriga flygmuseer i Sverige samt med de organisationer som är operatörer av Flygvapenmuseums luftvärdiga flygplan och helikoptrar. Genom samarbetet tillhandahåller Flygvapenmuseum reservdelar och underlag medan operatörerna bidrar med kompetensuppbyggnad av museets personal.

Under våren 2023 etablerade Flygvapenmuseum ett samarbete med Östergötlands museum som innebar att ett gemensamt sommarkort som berättigade till fritt antal besök på båda museerna togs fram. Dessutom erbjöds besökare till något av museerna femtio procents rabatt på entréavgiften till det andra museet vid uppvisande av kvitto. Samarbetet kommer att fortsätta i utvecklad form under 2024.

Flygvapenmuseum har under året medverkat i nätverket Synliggöra kulturen i Linköping som består av representanter från Friluftsmuseet Gamla Linköping, Slots- & domkyrkomuseet och Östergötlands museum.

Samverkan inom museisektorn sker även genom SFHM:s utlåningsverksamhet som genererar erfarenhetsutbyte och möten där föremålslogistik och föremålsrelaterade frågor diskuteras, liksom pedagogik och visningskoncept.

Hela året har Armémuseum arbetat med utställningen Korsvägar: Sverige – Ukraina genom 1000 år. Utställningen är ett samarbete mellan Armémuseum, Riksarkivet och Museum of the History of Ukraine in the Second World War. Utställningen öppnas under 2024 och planeras att visas i minst ett år. Under utställningstiden kommer också en seminarieriserie att genomföras. Utställningen är kopplad till frågan om aktualitet för besökarna som ges möjlighet att närmare bekanta sig med 1 000 år av korsvägar: allianser, gemensamma strider, framgångar och motgångar, ända fram till nutid.

SFHM har under året tecknat överenskommelser med Stiftelsen Södermanlands Militärhistoriska Samlingar som är huvudman för museet Arsenalen utanför Strängnäs. Samarbetet gäller gemensamma frågor rörande främst fordon och de stora samlingar som är kopplade till SFHM och Arsenalen.

Samverkan i administrativa frågor

SFHM har liksom tidigare år medverkat i samarbeten som rör administrativa frågor. Tillsammans med andra museer har SFHM en gemensamt upphandlad telefonlösning och gemensamt upphandlade bevakningstjänster. SFHM samverkar även i ekonomiadministrativa frågor genom deltagande i det gemensamma museinätverket Nemus samt ett motsvarande nätverk för personalfrågor. SFHM deltar även som sakkunnig i Riksantikvarieämbetets beredning i ärenden rörande bidrag till kulturarvsarbete. Vidare har SFHM ett samarbete med Statens servicecenter (SSC), vilket bidrar till samordning och nyttjande av gemensamma statliga resurser i lön, leverantörsreskontra och e-handel. Sedan 2019 samverkar SFHM med Luftfartsverket (LFV) avseende resetjänst.

Samverkan med ideella organisationer och föreningar

Genom medlemskap och representation samverkar SFHM med flera organisationer och föreningar där bland annat följande har varit viktiga inspiratörer för verksamheten: International Council of Museums (ICOM), Forum för utställare, Föreningen för pedagogisk utveckling i svenska museer (FUISM), Föreningen Stockholms museiinformatorer (SMI), Simba – ett nätverk för Stockholms museibutiker, ArbetSam samt Nordiskt Science Center Förbund.

Flygvapenmuseum har omfattande samverkan med museets vänförening, Östergötlands Flyghistoriska Sällskap (ÖFS), som arbetar ideellt med restaurering av flygplan och som extra resurser i museet. Även Tullingegruppen, Markteleggruppen, Saabveteranerna och Svensk Flyghistorisk Förening (SFF) är viktiga samverkansorganisationer bland annat i restaureringsprojekt. Flygvapenmuseum har under 2023 även fortsatt samverka med Kulturarv Östergötland och fotobevarande institutioner i Östergötland.

Flygvapenmuseum har fortsatt samarbetet med Funktionsrätt Östergötland och KFUM Funkis, i syfte att förbättra museets universella utformning avseende tillgänglighet i samband med de pågående utvecklingsprojekten inom den publika verksamheten. Samarbetet med Stadsmissionen i Linköping, som inleddes under 2022, har fortsatt och utökats under året. Inom ramen för samarbetet har Flygvapenmuseum upplåtit plats för fyra sommarjobbare som deltar i Stadsmissionens program Drivkraft.

Samarbete har även skett med externa aktörer där Flygvapenmuseum har bidragit med aktiviteter såsom till exempel Kulturnatten i Norrköping där bland annat Alvismotorn kördes och butiken sålde varor. Deltagande har även skett på Linköpings stadsfest i samarbete med flera museer i Östergötland. Även deltagande på dagen Flygkultur på Krigsflygfält 16 genomfördes under hösten 2023.

Samverkan med universitet och högskolor

Universitet och högskolor är viktiga samarbetspartners för SFHM. Ett nytt samarbete har under året etablerats med Tekniska högskolan vid Linköpings Universitet, vilket har resulterat i att två publika temadagar med teknikfokus har kunnat erbjudas Flygvapenmuseums besökare. Linköpings Universitet har bland annat bidragit med föredragshållare. Prioriterad målgrupp har varit gymnasieungdomar och deras föräldrar.

Under 2023 har roboten Elsa, som tagits fram i samarbete med Dyno Robotics, vidareutvecklats och blivit smartare, fått mer känslouttryck i sitt ansikte och fler rörelser kopplade till uttrycken. Roboten kan nu användas i Flygvapenmuseum som en integrerad del av verksamheten. Uppdateringen fortsätter under 2024 där roboten ska lära sig mer fakta om basutställningen Flygfärdig, få en integrerad loggbok, och kunna berätta berättelsen om sin namne Elsa Andersson – den första kvinnliga svenska aviatören – på ett sätt som tilltalar barn. Därtill ska roboten få en handbok som skapar bättre möjligheter för de som arbetar i Flyglabbet att hantera och använda henne. Utbildning kring roboten Elsa kommer också ske under 2024. Elsa har under 2023 framträtt i flera externa sammanhang, bland annat Sveriges museers vårmöte och Arbetsgivarverkets medlemsmöte, där hon fick träffa en stor del av Sveriges generaldirektörer.

Samverkan med Saab AB och andra teknikföretag

Flygvapenmuseum samverkar med Saab AB i enlighet med det långsiktiga samarbetsavtal som ursprungligen träffades våren 2008 och som därefter har förlängts. Nuvarande avtal gäller till och med den 31 december 2023, men avtalsförhandlingar pågår med intentionen att nytt avtal ska tecknas.

Saab AB bistår, när möjlighet och behov finns, vid demontering och montering av flygplan, samt är operatör av museets B17 (Saab 17A) som hålls i luftvärdigt skick och används i uppvisningsverksamhet. Samarbetet omfattar även support och utbildning av museets personal när det gäller JAS 39 Gripen-simulatore.

Flygvapenmuseum strävar efter att bidra till samhällets behov genom att erbjuda aktiviteter som väcker intresset för flyg, teknik och försvar hos barn och ungdomar. Under året har nya samarbeten etablerats med aktörer som bedriver verksamhet med likartade syften.

Samarbete har etablerats med Ung ingenjör AB, som driver det internationella konceptet Young Engineers i Linköping. Young Engineers syftar till att förbereda barn och unga för arbetslivets förändrade villkor. Genom samarbetet har lovaktiviteter och en aktivitetsvecka kunnat erbjudas barn och ungdomar på Flygvapenmuseum.

Samarbete har även etablerats med Skill AB, som arbetar för att engagera barn och unga att utveckla intresset för teknik och innovation. Inom ramen för samarbetet har Flygvapenmuseum bland annat bidragit till sommarlovsaktiviteten Code Summer Camp, ett programmeringsläger för ungdomar. Inom samarbetet har Flygvapenmuseum även varit delaktig i att hålla en aktivitetskväll inom ramen för "Tjejer knäcker koden".

Internationellt utbyte och samverkan

SFHM har ett formellt samarbetsavtal med Museum of the History of Ukraine in the Second World War, se ovan under rubriken Samverkan inom museisektorn och med andra myndigheter.

Under 2023 har kontakter inletts med Brno stadsmuseum som ämnar uppmärksamma att det var 380 år sedan som svenskarnas expansion över området stoppades och nu samlar man information och föremål till en ny utställning.

Under året har Armémuseum ingått ett samarbete med Poltava museum angående ett pedagogiskt utbyte som kommer att ske under 2024 efter det att utställningen Korsvägar öppnat.

SFHM har fortsatt sitt internationella samarbete inom ramen för International Committee for Museums and Collections of Arms and Military History (ICOMAM) som är en kommitté under International Council of Museums (ICOM). Organisationen verkar för internationellt samarbete och professionell utveckling på museer.

Flygvapenmuseum samarbetar med Royal Air Force Museum Midlands, UK och Norsk Luftfartsmuseum, Bodö, Norge i frågor som rör farliga komponenter i luftfartyg, restaureringsfrågor och hängande flygplan.

1.11 Totalförsvar och beredskap

SFHM har sedan 2022 mer systematiskt börjat arbeta med att utveckla myndighetens förmåga att hantera sina uppgifter vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. SFHM:s ambition är att det här arbetet ska vara en del i det ordinarie arbetet och en integrerad del i myndighetens arbete med riskanalyser och myndighetens interna styrning och kontroll.

SFHM:s arbete med att förbättra sin förmåga att förebygga och hantera kriser berör samtliga processer i myndigheten. Under året har därför ett arbete påbörjats med att identifiera och prioritera de verksamheter som på olika sätt behöver anpassas för att fungera vid fredstida krissituationer och höjd beredskap. En viktig del i detta arbete är den risk- och sårbarhetsanalys som håller på att tas fram. Nedan listas en sammanfattning av de åtgärder som vidtagits under året.

- **Risk och sårbarhetsanalys.** SFHM har under hösten 2023 påbörjat ett projekt med att ta fram en övergripande risk- och sårbarhetsanalys för myndigheten. I projektet ingår att, bland annat utifrån MSB:s lista med viktiga samhällsfunktioner där kulturarv numera ingår, identifiera de delar av verksamheten som bedöms utgöra samhällsviktig verksamhet samt att skapa underlag för planering av hur myndigheten ska kunna fortsätta såväl sin ordinarie verksamhet som tillkommande arbetsuppgifter vid höjd beredskap.

- **Säkerställande av personalresurser.** För att säkerställa personalresurser vid höjd beredskap har SFHM genomfört disponibilitetskontroll av samtliga anställda samt utarbetat riktlinjer för krigsplacering av personal vid myndigheten. Beslut om att krigsplacera personal kommer att tas när arbetet med risk- och sårbarhetsanalysen är färdigställt.
- **Planering för undanförsel.** SFHM har inlett ett arbete med planering för hur arkivhandlingar, böcker, konstverk, natur- och kulturhistoriska föremål av stor historisk eller kulturell betydelse ska undanföras. Undanförselplan för objekt i Flygvapenmuseums samlingar fastställdes 2022 och motsvarande plan för objekt i Armémuseums samlingar är under framtagande.
- **Kompetenshöjning gällande totalförsvaret.** Under året har representanter från Försvarsmakten och Myndigheten för psykologiskt försvar hållit föredrag om totalförsvaret respektive utbildning om informationspåverkan och museernas betydelse för vår motståndskraft för myndighetens medarbetare. Därutöver tar SFHM fram en utbildningsplan där samtlig personal genom utbildning får ökad kunskap om höjd beredskap och totalförsvaret. I planen används webbaserade utbildningar som tagits fram av Försvarshögskolan och MSB. Myndighetens ambition är att påbörja implementeringen av utbildningsplanen under 2024.
- **Förstärkt krisledning.** För att säkerställa myndighetens grundläggande förmågor inom krisberedskap, det vill säga att kunna leda verksamheten och kommunicera externt, har myndighetens krisgrupp regelbundna avstämmningar där olika frågor och åtgärder diskuteras.
- **Genomförda övningar.** I syfte att stärka förmågan att hantera kriser har SFHM under året genomfört två övningar, dels en intern övning på Flygvapenmuseum med fokus på krisledningsgruppens arbete, dels en övning under årets beredskapsvecka i Riksantikvarieämbetets regi med fokus på museisamlingar.
- **Samverkan med andra.** SFHM har samverkat i frågor rörande totalförsvaret och beredskap med andra centralmuseer i Centralmuseernas samarbetsråd (CMS). I samarbetsrådet har bland annat frågor om beredskap, kontinuitetsplaner och ansvarsfördelning diskuterats. SFHM har under året även deltagit i Riksantikvarieämbetets möten om undanförsel och beredskap för skydd av kulturarv.
- **Digitisering som beredskapsåtgärd.** En viktig beredskapsåtgärd är den fortsatta digitiseringen av myndighetens arkiv- och föremålssamlingar. Resultatet av detta arbete redovisas närmare under 1.5 Digitalisering och 3.1 Bevara och tillgängliggöra.
- **Stärkt informationssäkerhet.** SFHM har arbetat vidare med att implementera åtgärder med anledning av den säkerhetsrevision som genomfördes 2022. Myndigheten bedömer att de åtgärder som implementerats under de senaste två åren på flera sätt har stärkt skyddet mot och ökat beredskapen för oönskade händelser inom IT- och informationssäkerhet.

Förutom ovan listade åtgärder som syftar till att förstärka myndighetens förvaltning och förmåga att upprätthålla verksamheten vid fredstida krissituationer och höjd beredskap har SFHM i samarbete med bland andra MSB, Försvarsmakten och Riksantikvarieämbetet producerat två vandringsutställningar: Rädd eller beredd och Tänk om – tillsammans för krig och fred. Syftet med vandringsutställningarna är bland annat att öka kunskapen om Sveriges säkerhet och beredskap ur ett individperspektiv, höja medvetenheten om vikten av beredskap, öka försvarsviljan hos unga vuxna, samt bidra till en större kunskap om vår gemensamma historia. Vandringsutställningarna redovisas närmare under avsnitt 4.2 Upplevelsebaserat lärande.

Även om SFHM har vidtagit en rad åtgärder har myndigheten samtidigt insikt om att det återstår arbete att göra för att utveckla SFHM:s förmåga att hantera sina uppgifter vid fredstida krissituationer och höjd beredskap.

2 Ekonomisk uppföljning

2.1 Årets ekonomiska utfall per verksamhetsområde

År 2023 har präglats av en rad komplexa utmaningar för SFHM. Under året har det genomförts två stora flyttprojekt och färdigställts en ny basutställning vilka alla tre haft en stor påverkan på myndighetens ekonomi och resurser. Utöver detta fanns det inför året osäkerheter kring hur införande av entréavgifter, i kombination med medförande anslagssänkning, skulle påverka besökarutvecklingen och därigenom myndighetens intäkter. Samtidigt har geopolitiska faktorer påverkat samhällsekonomin vilket medfört stora kostnadsökningar till följd av den höga inflationen och följande räntehöjningar. Redan tidigt under året stod det klart att effekten av entréavgifterna hade en större inverkan på betalande besökare än väntat och för att säkerställa att SFHM skulle hålla sig inom sina ekonomiska ramar togs ett åtgärds paket fram för att strama åt på kostnadssidan. Myndigheten aviserade även till departementet om det svåra ekonomiska läget och beviljades en utökad anslagskredit vilken dock ej behövt nyttjas.

För myndigheten som helhet slutade verksamhetsåret 2023 med ett överskott i resultaträkningen på totalt 49 tusen kronor. Årets utfall innebär vidare att SFHM avslutar året med ett ackumulerat underskott i den anslagsfinansierade verksamheten om 2 627 tusen kronor.

I följande sammanställning redovisas en översikt av fördelningen av intäkter och kostnader på kärnverksamhetens tre områden: samlingsförvaltning, publik verksamhet samt statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter. Den senare ingår som en prestation i verksamhetsområdet ledning och verksamhetsstöd. För att möjliggöra uppföljning inom respektive verksamhet bokförs intäkter och kostnader så långt möjligt direkt på respektive verksamhetsområde i kärnverksamheten.²

Inom området publik verksamhet ökade de externa intäkterna med cirka 14 miljoner kronor från föregående år (från cirka 14 miljoner kronor 2022 till 28 miljoner kronor 2023). Detta förklaras framför allt med införandet av entréavgift till museerna från och med 2023. Entréavgifterna har gett SFHM ett tillskott på intäktssidan motsvarande drygt 10 miljoner kronor. Utöver detta har avgiftsintäkter från visningar och flygsimulatorbokningar varit högre 2023 jämfört med föregående år. Även bidragsintäkter kopplade till utställningsverksamhet har ökat jämfört med 2022. Ökningen av digitala produktioner som publicerats på sociala medier och museernas webbplatser har inte ännu bidragit till några intäkter då SFHM inte tagit ut några avgifter för dessa fram till och med 2023. Ökningen på kostnadssidan beror delvis på kostnader kopplade till färdigställandet av den nya basutställningen på Flygvapenmuseum. Men framför allt har kostnaderna ökat till följd av att personalkostnaderna är högre 2023 jämfört med 2022. Personalkostnaderna har också ökat relativt mot de andra verksamhetsområdena vilket gör att större del av de indirekta kostnaderna (för bland annat stöd, ledning och lokalkostnader) fördelas mot den publika verksamheten.

Verksamhetsområdet samlingsförvaltning redovisar 2023 både minskade intäkter och kostnader jämfört med 2022. Detta kan förklaras med att det gjorts en del besparingsåtgärder inom verksamhetsområdet till följd av myndighetens ekonomiska läge, samtidigt som resurser lånats ut till några av de stora projekt som genomförts under året. Att personalkostnaderna minskar relativt mot andra verksamhetsområden innebär också att en lägre andel av de indirekta kostnaderna har fördelats mot samlingsförvaltningen. Denna effekt blir även signifikant vid fördelningen av anslagsintäkterna.

² Med direkta kostnader för verksamhetsområdena och prestationerna avses drifts- och lönekostnader och direkta avskrivningskostnader. De indirekta kostnaderna består av kostnader för verksamhetsområdet ledning och verksamhetsstöd (exklusive prestationen statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter) och avser kostnader för gemensamma drifts-, personal- och lokalkostnader samt avskrivningskostnader. Som fördelningsbas för såväl de indirekta kostnaderna som anslagsintäkterna används direkta lönekostnader per prestation. De indirekta kostnaderna fördelas ut på prestationerna inom verksamhetsområdena samlingsförvaltning, publik verksamhet samt statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter.

Kostnaden och intäkten för handläggningen av statsbidragen inom verksamhetsområde statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter ökade under året, medan utbetalda och erhållna bidrag har minskat något. Kostnadsökningen beror främst på att omkostnader för att upprätthålla de försvarshistoriska verksamheterna från och med 2023 redovisas direkt mot verksamhetsområdet. En fullständig ekonomisk redovisning avseende de medel som omfattas av det finansiella villkoret till försvarshistoriska museiverksamheter återfinns i avsnitt 2.2 Statsbidrag och kostnader enligt anslagsvillkor 8:1.

Övriga intäkter ökade totalt med drygt 14 miljoner kronor jämfört med 2022, ökningen härrör från den publika verksamheten, se förklaring ovan. Detta innebär att myndigheten för 2023 som helhet är huvudsakligen anslagsfinansierad med 80 procent för året (120 miljoner kronor av totalt 151 miljoner kronor exklusive transfereringar av statsbidrag). Motsvarande uppgift föregående år var 88 procent. Att andelen av verksamheten som är anslagsfinansierad har minskat är kopplat till att SFHM fick sänkt anslag 2023 och i stället tar ut entréavgift för vuxna besökare.

De totala kostnaderna har ökat med knappt 14 miljoner kronor jämfört med föregående år. De två flyttprojekten och den nya basutställningen har genererat stora kostnader samtidigt som den höga inflationen orsakat allmänna kostnadsökningar. Inflationen har även medfört ränteökningar och detta i kombination med att myndigheten under året gjort stora investeringar som finansieras av lån, har resulterat i att räntekostnaderna gått från att vara oväsentliga till att bli betydande under 2023. Men framför allt syns effekten av inflationen på lokalkostnaderna som ökat med runt 10,5 procent jämfört med 2022 vilket motsvarar cirka 5 miljoner kronor. Andra indirekta kostnader som bidrar till förändringen är att personalkostnaderna inom verksamhetsområdet ledning och verksamhetsstöd har ökat till följd av att tidigare vakanser har återbemannats.

Tabell 5 Sammanställning ekonomisk översikt per verksamhetsområde (tkr).

	2023	2022	2021	2020	2019
Samlingsförvaltning					
Intäkter	40 310	47 544	46 290	36 529	29 824
- varav anslag	38 283	45 960	44 478	35 129	28 793
- varav övriga intäkter	2 027	1 584	1 813	1 400	1 032
Kostnader	-46 257	-48 997	-47 403	-37 204	-30 474
Utfall Samlingsförvaltning	-5 947	-1 453	-1 113	-675	-650
Publik verksamhet					
Intäkter	106 959	87 021	75 491	75 979	88 683
- varav anslag	78 661	72 551	65 242	67 392	73 016
- varav övriga intäkter	28 298	14 469	10 249	8 587	15 667
Kostnader	-100 257	-85 134	-73 425	-74 569	-86 842
Utfall Publik verksamhet	6 702	1 886	2 066	1 410	1 842
Statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter					
Intäkter	3 542	3 128	3 806	1 225	1 224
- varav anslag	3 190	2 838	3 330	809	1 212
- varav övriga intäkter	352	289	477	416	12
Kostnader	-4 249	-2 753	-3 171	-780	-1 184
Utfall Statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter	-707	374	636	445	40
Över-/underskott (kapitalförändring)	49	808	1 589	1 180	1 232

2.2 Statsbidrag och kostnader enligt anslagsvillkor 8:1

För de ändamål som ingår i förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter finns i SFHM:s regleringsbrev 2023 angivet att minst 22,5 miljoner kronor ska användas för bidragsgivning samt till kostnader som är förenade med upprätthållande av dessa verksamheter vid myndigheten.

Att upprätthålla de försvarshistoriska verksamheterna innebär vissa kostnader vid SFHM såsom drift- och personalkostnader för utbildningsinsatser och kunskapsstöd. Utöver det tillkommer omkostnader för gemensam marknadsföring, annonsering och webbinformation avseende de försvarshistoriska museiverksamheter som statsbidrag får lämnas till (de så kallade SMHA-museerna), samt tillhandahållande av samlingsdatabasen Primus för SMHA-museerna. Stödet som uppgår till drygt 2 miljoner kronor (exklusive 970 tusen kronor avseende administrationskostnader för handläggning/lämnade bidrag) riktar sig till alla ändamål som omfattas av förordningen, det vill säga även de marina museiverksamheter som under 2023 fått bidrag från SMTM. I resultatredovisningen redovisas stödet under avsnitten 3.1 Bevara och tillgängliggöra och 4.2 Upplevelsebaserat lärande. Den totala anslagsbelastningen uppgick därmed till drygt 22,5 miljoner kronor.

Tabell 6 Medel som använts till försvarshistoriska verksamheter (tkr).

	2023	2022	2021
Lämnade statsbidrag	19 750	19 912	20 230
Återbetalda statsbidrag		-71	
Verksamhetskostnader för upprätthållande av SMHA-verksamheter	2 992	2 880	2 833
Varav kostnader för handläggning/lämnade bidrag	970	902	974
Totala kostnader	22 742	22 721	23 063
Ersättning från Statens maritima och transporthistoriska museer	-200	-200	-400
Total anslagsbelastning SFHM	22 542	22 521	22 663

2.3 Avgiftsbelagd verksamhet

SFHM bedriver i enlighet med förordning (2007:1178) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer verksamhet med full kostnadstäckning. Under året har den totala omsättningen för dessa verksamheter ökat med 0,5 miljoner kronor till totalt 5,9 miljoner kronor (5,4 miljoner kronor 2022). Uppdragsverksamheten avslutade och slutfakturerade en större produktion under året, vilket i kombination med att en ny produktion påbörjades under hösten medförde ökade intäkter, däremot minskade butikernas intäkter. Detta är en följd av att besökarantalet på museerna har varit lägre under året jämfört med 2022.

Resultatområdenas omsättning utgjorde 3,9 procent av SFHM:s totala intäkter under 2023, vilket är ungefär samma andel som under föregående år, då omsättningen utgjorde 4 procent av totala intäkter. Redovisningen av dessa intäkter sker i enlighet med regleringsbrevet 2023.

SFHM:s museibutiker har under flertalet år arbetat medvetet för att uppnå en ekonomi i balans och under 2020 kunde det sedan tidigare upparbetade ackumulerade underskottet regleras. Inför 2023 var ambitionen att bygga vidare på det positiva resultat som verksamheten uppnådde 2022 men till följd av svagare besökssiffror under året har det inte varit möjligt. Försäljningen minskade med cirka 7 procent jämfört med föregående år, samtidigt som de fasta kostnaderna ökad något till följd av den höga inflationen. Sammantaget uppvisar resultatområdet ett negativt resultat för året (-247 tusen kronor) med ett ackumulerat resultat på -152 tusen kronor.

Resultatområdet uppdragsverksamhet omfattas huvudsakligen av den fanproduktion som sker på beställning från Försvarsmakten. Tillverkningen av fanor är en tidskrävande process som innehåller många olika steg i produktionen från beställning till färdig leverans. Detta medför att kostnader och intäkter balanserar över tid för att, så långt möjligt, undvika större ekonomiska svängningar i ekonomin.

Inför 2023 fanns det många osäkerheter kring den övriga avgiftsbelagda verksamheten. Planeringen försvårades av att det blev klart att fri entré för vuxna besökare skulle upphöra i ett sent skede av budgetprocessen. Samtidigt hade den publika verksamheten inte återhämtat sig fullt ut efter pandemiåren och det var därför oklart var den nya normalnivån låg gällande besökare, visningar, konferensverksamhet, med mera. Intäkter från entré och visningar uppgick till cirka 11,7 miljoner kronor vilket motsvarar 82 procent av budgeterade intäkter (14,4 miljoner kronor). Avvikelsen mellan utfall och budget är en följd av de svårbedömda förutsättningarna. Samtidigt ökade intäkter från konferensverksamhet med cirka 47 procent jämfört med 2022, detta trots att det inte gått att bedriva verksamhet under första halvåret på Armémuseum till följd av ombyggnation av konferenslokalerna. Även intäkter från programverksamheten ökade med 40 procent, och simulatorerna i Flyglabbet på Flygvapenmuseum genererade en intäktsökning på 109 procent. Intäkter från uthyrning av lokaler uppgick till 4,1 miljoner kronor vilket är samma nivå som 2022. Sammantaget blev utfallet för övriga avgiftsintäkter 5,6 miljoner kronor, vilket var högre än budgeterat (4,5 miljoner kronor).

I tabell 7 redovisas avgiftsintäkter som tas ut med stöd av regleringsbrevet. Utöver dessa avgiftsintäkter har SFHM tagit ut avgifter motsvarande 1 709 tusen kronor med stöd av 4§

avgiftsförordningen. I not 2 i resultaträkningen finns en detaljerad redovisning av övriga avgiftsintäkter och intäkter av andra ersättningar som myndigheten disponerar.

Tabell 7 Avgiftsbelagd verksamhet där intäkterna disponeras enligt regleringsbrev (tkr).

	+/- t.o.m. 2021	+/- 2022**	BUDGET Intäkter 2023	BUDGET Kostnader 2023	BUDGET +/- 2023	BUDGET Ack +/- utg. 2023**	Intäk- ter 2023	Kost- nader 2023	+/- 2023	Ack. +/- utg. 2023
Verksamhet med full kostnadstäckning										
Försäljning av varor	-27	122	3 760	-3 780	-20	75	3 113	-3 360	-247	-152
Undersökningar, utredningar och andra tjänster	-138	-112	3 050	-3 000	50	-200	2 793	-2 837	-44	-294
Summa	-165	10	6 810	-6 780	30	-125	5 906	-6 197	-291	-446
Övrig avgiftsbelagd verksamhet										
Entréer och visningar*			14 350			14 350	11 709			
Övrigt*			4 450			4 450	5 636			
Summa			18 800			18 800	17 345			
TOTALA AVGIFTSINTÄKTER SOM DISPONERAS							23 251			

* Budget enligt SFHM:s regleringsbrev för 2023.

** Uppgift resultat 2022 enligt regleringsbrev är korrigerat till faktiskt utfall, vilket även påverkar budget ackumulerat utg 2023.

2.4 Lokalförsörjning

SFHM bedriver ett kontinuerligt arbete med att skapa en ändamålsenlig hållbar lokalförsörjning som tillgodoser behoven för den verksamhet som myndigheten bedriver. I detta arbete behöver flera aspekter tas hänsyn till såsom att skapa attraktiva och tillgängliga publika ytor för såväl besökare som den egna personalen samtidigt som ett effektivt och hållbart resursnyttjande säkerställs. En ytterligare faktor är att samtidigt ombesörja magasin som tillhandahåller en miljö anpassad för ett långsiktigt bevarande av samlingarna.

I Stockholm hyr SFHM lokaler av Statens fastighetsverk (SFV) med historisk koppling till den verksamhet som Armémuseum bedriver. I byggnaderna finns förutom museiverksamhet även bibliotek, kontorslokaler samt utrymmen avsedda för konservering av föremål. En extern restauratör bedriver en restaurang i anslutning till museet. Under året har arbetet med att skapa ett effektivare nyttjande av lokalytorna fortsatt. I mars lämnade myndigheten ett av tre våningsplan som hyrs i Östra flygeln där bland annat biblioteket var beläget. Ett nytt bibliotek finns nu i stället på plan 4 i Tyghuset tillsammans med en nyrenoverad och mer ändamålsenlig hörsal. Under året har även ansträngningar gjorts för att öka tillgängligheten i lokalerna. Däribland har dörrautomatik installerats i de allmänna delarna av Tyghuset. Avsikten med lokalprojektet har varit att minska kontorsytorna och att skapa mer ändamålsenlig användning av de publika ytorna för att nå högre kostnadseffektivitet. Sett över en tioårsperiod beräknar myndigheten med besparingar på cirka 16 miljoner kronor i lägre hyreskostnader till följd av de minskade kontorsytorna. Arbetet är långsiktigt och beräknas pågå under flera år framöver i museibyggnaden Tyghuset genom den museiutveckling som kommer att bedrivas med start 2024.

Flygvapenmuseum är geografiskt placerat i Malmslätt, Linköping där Specialfastigheter AB är hyresvärd. Även här inrymmer lokalerna såväl publika ytor med utställningar, utrymmen för pedagogisk verksamhet, bibliotek, arkiv samt kontor. Intill huvudbyggnaden ligger magasinslokaler och en verkstad för föremålsvård. I byggnaden finns även en restaurang som drivs av en extern restauratör.

Under 2022 fick SFHM regeringens godkännande att teckna ett nytt 25-årigt hyresavtal med Specialfastigheter AB avseende fastigheten Malmen 2:8 i Linköping, där Flygvapenmuseum bedriver sin verksamhet. Det tidigare avtalet löper fram till 2035, men genom att i förväg teckna om avtalet

möjliggörs investering i en ny restaurang och installation av sprinkleranläggning i museets utställningshallar, utan att hyreskostnaden ökar mer än marginellt. Det nya avtalet undertecknades under hösten 2023 och löper fram till och med 2048. Byggnationen av nya restaurangen påbörjades under september/oktober och förväntas vara klar i juli 2024.

SFHM har i många år hyrt magasinslokaler i Frihamnen (Stockholm) för förvaring av merparten av Armémuseums permanenta samlingar. Lokalerna var inte helt ändamålsenliga och SFHM har därför under ett antal år arbetat med att hitta lösningar som är mer långsiktigt hållbara både förvaringsmässigt och ekonomiskt. Under 2021 tecknades ett nytt 15-årigt hyresavtal med Corem Märsta AB för en nybyggd magasinslokal i Arlanda stad som stod klar under 2022. Nedpackning av de föremål som ska bevaras i den nya lokalen genomfördes under 2022 och flytten till de nya lokalerna slutfördes under september 2023. Avtalet för lokalerna i Frihamnen avslutades 30 september 2023. I och med att lokalerna i Frihamnen avvecklas förhys arkivutrymmen hos AMF-Film AB. Arbetet pågår fortsatt för att hitta lösningar som på ett bra sätt tillgodoser SFHM:s behov av förvaring av fordon och mer skrymmande föremål. I samband med uppsägningen av avtalet i Frihamnen gjorde SFHM en avsättning för eventuella återställningskostnader som har återförts 2023.

I närhet till Flygvapenmuseum förvaras delar av museets samlingar i magasinerna Valvakan och Ljung. Utöver dessa magasin har myndigheten också samarbeten med andra aktörer i Strängnäs, Halmstad och Kristianstad. Under hösten 2023 ingick SFHM ett nytt hyresavtal med Halmstad kommun för en mindre förrådslokal där delar ur myndighetens permanenta samling är magasinerad, avtalet löper fram till och med 2026.

Totala lokalkostnaderna uppgick 2023 till cirka 52,5 miljoner kronor, vilket är en ökning med 10,5 procent jämfört med föregående år (47,5 miljoner kronor). Hyreskostnaderna ökade med 7,3 procent och beror delvis på att myndigheten haft dubbel hyra för magasinslokalerna kvartal 2 och 3, i samband med flytten från Frihamnen till Arlanda stad. Eftersom lokalen i Frihamnen nu är uppsagd innebär det att denna kostnadsökning är av tillfällig karaktär. En annan anledning till de ökade kostnaderna, som får mer långsiktiga effekter på kostnadsbilden, är den höga inflationen som medfört stora indexuppräknings av hyrorna 2023. Genom att lämna delar av kontorslokalerna i Stockholm har SFHM kunnat undvika en ännu högre kostnadsökning. Även el- och uppvärmningskostnaderna har sett en kraftig ökning (17,9 procent) jämfört med 2022, detta då elpriserna varit höga under kvartal 1 och 2 för att sedan återgå till mer normala nivåer under resten av året.

Tabell 8 Lokalkostnader 2023 (tkr).

Hyresvärd	Hyra	El och värme	Reparation och underhåll	Övrigt	TOTALT	%
Statens fastighetsverk	17 512	938	1 950	1 164	21 564	41,1%
Stockholm hamn AB	2 993	75	-500	64	2 632	5,0%
Corem Märsta AB	2 670	144	-	24	2 838	5,4%
Specialfastigheter AB	18 093	2 009	78	1 540	21 721	41,4%
Ljungs Tegelbruk AB	369	23	-	-	392	0,7%
Valvakan AB	1 692	234	-	-	1 926	3,7%
Corem Lisbeth AB	1 127	78	-	-	1 205	2,3%
Halmstads kommun	17	-	-	-	17	0,0%
Armé- Marin- Flygfilm AMF-Film AB, övr	167	-	-	-	167	0,3%
Summa lokalkostnader 2023	44 640	3 502	1 528	2 793	52 462	100,0 %

Andel av tilldelat ramanslag 135 507 tkr

38,7%

Andel av tilldelat ramanslag exkl. Transfereringar (115 757 tkr)

45,3%

2.5 Ersättningar enligt MU-avtalet

Enligt regleringsbrevet för budgetåret 2023 avseende Statens försvarshistoriska museer ska myndigheten mot bakgrund av gällande avtal mellan staten och berörda konstnärsorganisationer om konstnärers medverkan och ersättning vid utställning av konstverk (MU-avtalet) särskilt redovisa utbetalda ersättningar till konstnärer som gjorts i enlighet med avtalet.

SFHM har under 2023 inte betalat ut några ersättningar till konstnärer enligt MU-avtalet.

3 Samlingsförvaltning

3.1 Bevara och tillgängliggöra

Resultatbedömning

Färdplanens inriktningsmål som kopplar till SFHM:s uppdrag enligt myndighetens instruktion avseende att bevara och tillgängliggöra samlingarna är:

Vi ska dimensionera samlingen så vi ska kunna ta ansvar och tillgängliggöra mer så att det försvarshistoriska kulturarvet når hela landet.

SFHM bedömer att verksamheten inom området samlingsförvaltning har utvecklats vidare i en positiv riktning i förhållande till uppsatta mål utifrån de förutsättningar som myndigheten har kunnat påverka.

Fortsatt prioritet har getts åt fleråriga projekt som syftar till att förbättra standarden och öka kostnadseffektiviteten för förvaringen av myndighetens föremål. Ett viktigt led i detta arbete är flytten av Armémuseums samlingar från magasinet i Frihamnen, Stockholm till mer ändamålsenliga lokaler, som genomfördes under året. Flygvapenmuseum har genomfört omfattande förbättringsåtgärder i de externa magasinen.

Förutom det mer långsiktiga arbetet görs även fortlöpande insatser inom bevarande och tillgängliggörande. SFHM:s samlingar har berikats med ett antal nya föremål samtidigt som ett större antal föremål har gallrats. All insamling och gallring sker i enlighet med kriterierna i myndighetens insamlings- och gallringsspolicy. Under året har SFHM gallrat 1 204 föremål ur samlingarna. Föremålen har i första hand överlåtits till andra försvarshistoriska museer, vilket bidragit till att stärka det försvarshistoriska kulturarvet i hela landet. Inom ramen för magasinsflytten har ett femtiotal eldrör, som tidigare förvarades i magasin, flyttats till Artillerigården. I samband med den nya placeringen genomfördes vissa konserveringsinsatser.

Flygvapenmuseum har genomfört omfattande åtgärder avseende hängande flygplan i utställningarna. Samtliga hängande flygplan har tagits ned och undersökts, samt försetts med nya upphängningsanordningar alternativt stöttats underifrån. Därigenom har framtida slitage av föremålen kunnat minskas, samtidigt som säkerheten har förbättrats. Flera restaureringsprojekt har genomförts under året, inte minst i samband med färdigställandet av basutställningen Flygfärdig – det svenska flygvapnet tar form.

Då arbetet med stora projekt och undanförselplanering har prioriterats under året har återstående inventeringar av potentiellt farliga föremål som lånats ut till andra museer och institutioner runt om i landet prioriterats ned. På Flygvapenmuseum har inventeringarna kunnat slutföras under 2023.

Verksamheten inom samlingsförvaltning har inte uppfyllt samtliga uppsatta målkriterier för 2023, vilket är en följd av aktivt fattade beslut om omprioriteringar med avseende på dels de stora projekten, dels arbetet med undanförselplaner, insatsplaner och restvärdesräddning. Andelen registrerade och tillgängliggjorda objekt i permanenta samlingar³ uppgår till i det närmaste 100 procent (mål 2023:

³ SFHM delar in sina samlingar i permanenta samlingar och stödsamlingar i enlighet med den internationella standarden för samlingsförvaltning – Spectrum. Permanenta samlingar utgörs av formellt accederade objekt som förvärvats av en organisation utifrån skrivna riktlinjer för förvärv. Stödsamlingar utgörs av objekt som inte har accederats och inte är en del av den permanenta samlingen. Stödsamlingar kan innehålla objekt som införskaffats/förvärvats för att stödja en utställning, användas på annat sätt i undervisningssyfte eller fotografier som tagits i dokumentationssyfte.

>95 procent) respektive 78 procent (mål 2023: >86 procent). Antalet tillgängliggjorda arkivfotografier har ökat med 7 procent (mål 2023: >10 procent) jämfört med föregående år. Stödet till digitalisering av samlingarna hos SMHA-museerna bedöms ha bidragit till att öka tillgängligheten till de olika försvarshistoriska samlingarna runt om i landet mot bakgrund av att både antalet tillgängliggjorda objekt och antal besökare på Digitalt Museum avseende SMHA har ökat jämfört med 2022.

Med hänsyn tagen till nödvändiga omprioriteringar under verksamhetsåret, bedömer SFHM att såväl måluppfyllelse som kvalitet i verksamheten har varit god under 2023. Myndigheten har samtidigt insikt om att det arbete som återstår vad gäller förvaring, inventering, registrering och gallring av objekt kräver fortsatt långsiktig planering och tillgång till såväl ekonomiska resurser som kompetens för att kunna vidta de åtgärder som bedömts nödvändiga för att möta behoven.

Tabell 9 Volymuppgifter och indikatorer avseende Bevara och tillgängliggöra.

Bevara och tillgängliggöra	2023	2022	2021
Registrering och vård			
Antal dataregistrerade föremålsposter, totalt*	132 170	131 908	130 896
Antal föremål som har fått vård/översyn under året	5 457	318	890
Utlån och depositioner			
Antal depositioner och utlån, totalt	3 374	3 456	3 120
Antal depositioner och utlån under året	125	506	21
Nyförvärv och gallring			
Antal nyförvärv av föremål under året	220	217	274
Antal gallrade föremål under året	1 204	967	2 994
Digitalt Museum			
Totalt antal publicerade poster på Digitalt Museum	127 921	125 845	121 531
-varav föremål	102 098	101 626	98 832
-varav fotografier	25 823	24 219	22 699
Antal besökare på Digitalt Museum	147 501	136 523	119 949
Antal sidvisningar på Digitalt Museum	414 164	384 204	345 641
Indikatorer			
Andel registrerade objekt i permanenta samlingar (>95 %)**	100%	100%	97%
Andel tillgängliggjorda objekt i permanenta samlingar (>86 %)**	78%	78%	77%
Ökning av antalet tillgängliggjorda arkivfotografier (>10 %)	7%	7%	12%
Förändring av antal användare på Digitalt Museum (>+25 %)	8%	14%	-5%
Resultat av egenkontroll genom stickprov (>90 %****)	-	-	-

* De redovisade volymerna avser antal registrerade föremålsposter i samlingsdatabasen Primus. En post kan innehålla flera objekt.

** Den redovisade uppgiften om 100% för 2022 och 2023 ska ses som en viss avrundning uppåt eftersom det förekommer att tidigare oregistrerade objekt påträffas bland annat i samband med inventeringar.

*** Andel tillgängliggjorda objekt redovisas från och med 2023 med utgångspunkt från antal registrerade och tillgängliggjorda föremålsposter på både Armémuseum och Flygvapenmuseum. Jämförelsetal för 2022 och 2021 har justerats.

**** Under 2023 genomfördes ingen egenkontroll genom stickprov i samlingarna. Däremot har egenkontroll av gallrade föremål i Armémuseums samlingar genomförts utan väsentliga anmärkningar. Därutöver har registerkontroll och översyn under den senaste treårsperioden genomförts av cirka 80 000 föremål i samband med flytt av föremålsmagasin.

Bevara och förvara

Den systematiska tillsynen av de samlingar som anförtratts myndigheten har under 2023 i huvudsak genomförts enligt plan. Ett omfattande arbete pågår för att förbättra förvaringsstandarden för myndighetens föremål enligt den handlingsplan som togs fram 2019 avseende myndighetens framtida och långsiktiga magasins- och förvaringsbehov. Som ett led i detta arbete lämnades under året magasinet i Frihamnen, Stockholm och samlingarna flyttades till ett nytt magasin som har byggts för Armémuseums räkning.

Samlingsarbetet på Armémuseum har under 2023, liksom de närmast föregående åren, präglats av flytten av museets föremålsmagasin. Under en period av drygt tre år har sammanlagt cirka 80 000 museiföremål förberetts för flytt genom packning, registerkontroll, översyn och vid behov rengöring. Vissa särskilt känsliga föremålsgrupper, som till exempel museets stora fansamling, har krävt konstruktion av särskilda transportlådor för att minimera risken för skador under transport.

Under flyttprocessen har ett omfattande gallringsarbete ägt rum. Utgallrade föremål har första hand överlåtits till andra försvarshistoriska museer och i förekommande fall sålts eller destruerats. I samband med transporten till det nya magasinet genomfördes djupfrysning av ett stort antal uniformer i syfte att motverka skadedjur. Under hösten har fokus legat på att packa upp och placera föremål i olika system för förvaring, bland annat fanor, vapen och uniformer. Det nya magasinet innebär att Armémuseum fått en central och grundläggande förutsättning på plats för ett fortsatt arbete för en långsiktigt hållbar samlingsförvaltning. Flytten till ett nytt magasin har också inneburit en påtaglig förbättring av den fysiska arbetsmiljön.

Under året genomförde Flygvapenmuseum ett omfattande projekt där sex hängande luftfartyg i utställningarna togs ned för besiktning och byte av hängningsanordningar. Detta är en del i det löpande underhållet som krävs för hängande luftfartyg vilket ska genomföras vart tionde år. För att minska behov av underhåll valdes att stötta de flesta luftfartyg med pelare under landningsstället. Därutöver har Flygvapenmuseum under året fortsatt att utveckla föremålsmagasinet i Ljung bland annat genom att installera nya portar, avfuktare och pallställ. Flygvapenmuseum har dessutom slutfört arbetet med att ta fram en restvärdesräddningsplan för museibyggnad och museets huvudmagasin. Under verksamhetsåret har två krisövningar genomförts där museet testat beredskapen för att hantera samlingen vid kris. Personal från SFHM har även deltagit i en studiecirkel om restvärdesräddning tillsammans med kollegor från andra centralmuseer.

SFHM har sedan 2020 använt sig av Riksantikvarieämbetets självskattningssystem för organisationer som förvaltar samlingar för att på så sätt få en översiktlig bild av och en åtgärdsplan för delar av samlingsförvaltningen när det gäller vård- och bevarandefrågor. Årets genomgång visar på en fortsatt positiv utveckling för förvaltningen av Flygvapenmuseums föremålssamling. Den totala avvägningen har gått från 36 procent Ja (2020) till 85 procent Ja (2023). Den enskilt viktigaste anledningen till det förbättrade resultatet är det registreringsprojekt Flygvapenmuseum slutförde 2022, att museets magasin sedan 2022 har en utsedd magasinsansvarig och att riktlinjer för arbete i samtliga magasin tagits fram.

En av de stora utmaningarna under året har varit att fortsätta inventera och se över den omfattande fordonssamling som myndigheten tog över från Försvarsmakten i samband med utredningen Försvar i förvar (2005) varav flertalet fordon är placerade på olika platser runt om i landet. Målet med det nuvarande arbetet är att begränsa antalet fordon i denna samling så att myndigheten har ett adekvat antal för att kunna fullgöra sitt uppdrag. Under året har Armémuseum tagit fram en preliminär lista på ett urval av cirka 40 militärhistoriska föremål som föreslås utgöra kärnan av museets framtida fordonssamling. Tidsmässigt täcker urvalet in de första fordon som togs i bruk i början av 1900-talet fram till slutet av 1900-talet med en viss tyngdpunkt på perioden för kalla kriget. SFHM bedömer att en samling av denna omfattning är rimlig ur en ekonomisk, bevarande och förvaringsmässig synpunkt och att den ger möjlighet att på ett utförligt sätt skildra den svenska militära fordonshistorien. SFHM äger betydande mängder fordon och andra militärföremål utöver de 40 nämnda. Myndighetens intention är att den samling som är kopplad till Lagnö ska vara avvecklad till 2029. Hur det ska gå till utreds för närvarande tillsammans med Arsenalen, Strängnäs.

Konservering och annan vård av objekt har skett inför utlån och utifrån uppkomna behov i övrigt. I samband med magasinsflytten har ett fortsatt stort arbete lagts ned på preventivt konserveringsarbete. Bland annat har nya system för fjärrövervakning av klimat i magasin tagits i drift.

Under året har flera restaureringsprojekt genomförts. I utställningen Flygfärdig på Flygvapenmuseum har S 16, Caproni Ca 313 fått en översyn och en total ommålning eftersom flygkroppen var kraftigt sliten. I Kalla kriget-utställningen har J 33 återförts till sitt ursprungliga utseende och visar hur nattjakten i Västmanlands flygflottilj (F 1) i Västerås var beväpnad. När Saab 35 Draken projekterades tillverkades en mindre kopia av flygplanet för att testa den karakteristiska dubbla deltagningen. Flygplanet fick beteckningen Saab 210 men kallas vanligtvis Lilldraken. Efter en utredning som genomfördes under våren togs beslut att återställa flygplanet till ursprungligt utseende. Dessa tre projekt har genomförts av den ideella så kallade "torsdagsgruppen". I museets verkstad pågår den omfattande restaureringen av Tp 81, Grumman Goose, vilken utförs av ÖFS ideella restaureringsgrupp. Båda grupperna arbetar ideellt under ledning av Flygvapenmuseums tekniker och tillför årligen en stor mängd av både kunskap och tid till Flygvapenmuseums verksamhet.

Klimatkontroller görs årligen och klimatet mäts kontinuerligt i samtliga lokaler där föremål förvaras. De regelbundna skadedjurskontrollerna har sedan 2022 utökats till att omfatta även arbets- och utställningslokaler förutom magasin.

Kontrollera och bearbeta

Vad gäller samlingsförvaltning har SFHM sedan flera år systematiskt arbetat med att registrera myndighetens fysiska samlingar för att ytterligare förbättra säkerheten och kontrollen av de samlingar som anförtratts myndigheten. I och med att registreringsprojektet på Flygvapenmuseum avslutades förra året har i princip samtliga föremål i de permanenta samlingarna registrerats i föremålsdatabasen Primus.

Förutom viss nyregistrering av föremål har Armémuseum och Flygvapenmuseum fortsatt att arbeta med uppdatering och förbättring av informationen om befintliga poster och bortrensning av dubblettposter. I samband med magasinsflytten har en fortsatt översyn och kontroll av registeruppgifterna ägt rum. Föremålsposter har bland annat försetts med hänvisningar till arkivmaterial och förvärvsbeslut samt med information om föremålens kondition i enlighet med den metodik som utvecklades i samband med projektet Säkra samlingar vilket bedrevs under åren 2018–2020. Kvalitetshöjningen i samlingsdatabasens metadata förbättrar förutsättningar för framtida forskning av myndighetens samlingar.

Vid utgången av 2023 hade sammanlagt 132 170 föremålsposter registrerats i Primus (131 908 föremålsposter år 2022) vilket motsvarar en ökning med knappt 0,2 procent jämfört med föregående år.

Under verksamhetsåret genomförde Flygvapenmuseum inventering på Ängelholms flygmuseum vilket var den sista inventeringen av utlånade föremål till flygmuseer för att säkerställa att inga farliga föremål finns utlånade.

SFHM:s planerade årliga egenkontroll genom stickprov av föremål och deras placeringar i Armémuseums och Flygvapenmuseums utställningar och magasin har inte kunnat genomföras under 2023 med anledning av pågående magasinsflytt och utställningsprojekt. Däremot har egenkontroll av gallrade föremål i Armémuseums samlingar genomförts utan väsentliga anmärkningar. Arbetet för att säkerställa en korrekt och säker förvaring av föremål har fortsatt avseende vapen som används i museala syften inom det försvarshistoriska området.

SFHM:s arbete med digitalisering av arkivsamlingarna har under 2023 genomförts dels i samarbete med Stiftelsen föremålsvård i Kiruna (SFMV), dels genom interna digitaliseringsinsatser. Det fortlöpande samarbetet med SFMV har under året inriktats på att digitisera bilder från FN-insatser samt äldre föremålsbilder. Även en samling negativ som 2022 lämnats till Riksarkivet för digitisering slutfördes under året.

Registrerade delar av Armémuseums och Flygvapenmuseums arkiv- och föremålssamlingar görs tillgängliga för allmänheten genom Digitalt Museum. De delar av myndighetens samlingar som har digitaliserats är även tillgängliga för en bredare publik genom att de är anslutna till

Riksantikvarieämbetets webbservice K-samsök och den europeiska webbtjänsten Europeana som tillgängliggör europeiskt kulturarv.

SFHM:s föremåls- och arkivsamlingar har under 2023 berikats med ett antal nya objekt. Med inspiration från Sörmlands länsmuseum arbetar Flygvapenmuseum fortsatt med att bygga samlingar med helhet där föremål och arkiv gemensamt bygger berättelser om människor. Några av de mest iögonfallande föremålen är en "gunghäst" byggd som en flygande Tunna samt två provdockor som användes vid utprovning av Saabs katapultstolar. Till arkivet har förvärvats en rad unika fotoalbum. I ett album visas ett möte mellan en S 6, Fokker, och ett tyskt jaktflygplan.

Försvarsmakten har beslutat att avveckla skolflygplanet SK 60 som använts som utbildningsplattform för Flygvapnets piloter sedan 1960-talet. Flygvapenmuseum samarbetar med FMV, Saab AB och Försvarsmakten i detta omfattande arbete där museet spelar en viktig roll i bedömningen av vad som ska bevaras till eftervärlden. Inom projektet kommer flygplan, markteknik, tryckt material och arkivmaterial att samlas in.

På grund av magasinsflytten har insamlingen av föremål till Armémuseum varit begränsad under året. Ett antal förvärv har dock gjorts, bland annat en så kallad explosionspunktvisare (Ground Zero Indicator) vilket är ett instrument som togs fram under kalla kriget för att kunna lägesbeskriva en kärnvapenexplosion. Bland årets förvärv av arkivhandlingar återfinns bland annat flera fotoalbum med militärhistoriska intressanta fotografier och ett antal teckningar med militära motiv av tidigare DN-tecknaren Birger Lundqvist.

SFHM har under året genomfört ett antal gallringsärenden, innefattande fordon, modeller och flygplansdelar. Samtliga förvärv och gallringar har skett i enlighet med myndighetens policy för insamling och gallring.

Låna ut och överlåta

SFHM:s samlingar tilldrar sig ett stort intresse från andra museer och institutioner både i Sverige och utomlands. Med hjälp av utlån till lokala museer sprids kunskap om föremålen vilket bidrar till att nå nya grupper och besökare i hela landet. Utlån är dessutom viktiga för SFHM eftersom många föremål av utrymmesskal inte kan visas i Armémuseums och Flygvapenmuseums museilokaler eller ryms i befintliga magasin. Utlåningsverksamheten vid Armémuseum har under större delen av 2023 varit kraftigt begränsad på grund av magasinsflytten och beviljats endast i undantagsfall.

Armémuseum har upprättat nya låneavtal till Hallands militärhistoriska museum och Artillerimuseet i Kristianstad. I samband med det har också ett antal föremål återhämtats. Föremål som ägs av SFHM har också återhämtats från Ystads militärhistoriska museum vars verksamhet upphörde sommaren 2023. Vissa av dessa kommer att gallras, andra att införlivas i samlingarna.

Flygvapenmuseums låneverksamhet har under 2023 fortsatt återhämtat sig efter pandemin. En SK 61, Bulldog, har lånats ut till Lapplands flygtekniska gymnasium i Arvidsjaur där flygplanet kommer att användas i undervisningen. En Saab 35 Draken har lånats ut till Smålands militärhistoriska sällskap och Caravelle-instrument har lånats till Finlands flygmuseum (Aviation Museum) i Vanda, Finland.

Tre av årets utlån har direkt koppling till ett levande kulturarv. Ett bränslefilter lånades till Duxford, Storbritannien, för kopiering och placering i en Fiat C.R.42, i Sverige mer känd som J 11. En flygarhuva lånades till ett historiskt flygprojekt för tillverkning av en kopia som ska användas vid flygning. Utlån har även skett till flera pågående projekt som syftar till att göra historiska flygplan luftvärdiga. Flygvapenmuseum har under 2023 fortsatt stödja föreningen Warbirds of Sweden i deras arbete med att göra ett jaktflygplan av typen J 22 luftvärdigt. Föreningen får tillgång till Flygvapenmuseums J 22 för uppmätningar och kontroller och på så vis genererar Flygvapenmuseum egen kunskap om flygplanstypen. Under året lånades ett sidroder och en vinkelväxel till föreningen. Projektet bidrar till ett levande, rörligt kulturarv som tillföra upplevelsevärde för allmänheten.

Därutöver har nya låneavtal upprättats med Ängelholms kommun som från och med 1 januari 2024 tar över driften av Ängelholms flygmuseum. Sammanlagt har Armémuseum och Flygvapenmuseum 3 374 utlånade föremål.

Med stöd av förordning (2017:564) om statliga museers förfoganden över museiföremål har SFHM överlåtit ett stort antal objekt vilka bedömts ha ett begränsat kulturhistoriskt och vetenskapligt värde.

I samband med Flygvapenmuseums registreringsprojekt och Armémuseums flytt från magasinet i Frihamnen har ett antal föremål identifierats som möjliga att gallras ur samlingarna. Föremålen erbjuds i ett första skede till museer inom det allmänna museiväsendet eller andra ideella kulturarvsorganisationer. Om dessa inte är intresserade av föremålen försäljs de. I händelse av att det inte gått att hitta ny hemvist för föremålen, trots dessa ansträngningar, destrueras de.

Stödja andra och verka för att kulturen ska komma fler till del i hela landet

Myndigheten ska särskilt hålla ett urval av samlingarna tillgängligt för allmänheten samt driva och stödja utställningsverksamhet och annan pedagogisk verksamhet samt stödja samlingar av militär art i Sverige.

2 § 2-3 p förordning (2007:1178) med instruktion för Statens försvarshistoriska museer

SFHM bedömer att de insatser som gjorts under 2023 har bidragit till att det försvarshistoriska kulturarvet fortsätter att komma fler till del i hela landet. Myndigheten har fortsatt att ge kunskapsstöd i frågor som rör samlingsförvaltning till försvarshistoriska museiverksamheter runt om i landet. En viktig del av stödet är att SFHM tillhandahåller och administrerar samlingsdatabasen Primus till SMHA-museerna för att stödja dem i arbetet med uppordning och digitalisering av sina samlingar. Detta stöd omfattar också att ge museerna utbildning i Primus, vilket under året skedde på två museer.

Under året har registrering av föremål och fotografier och publicering på Digitalt Museum fortsatt hos SMHA-museerna. Totalt har antalet poster i samlingsdatabasen för SMHA-museerna ökat med drygt 7 procent till 170 998 poster (159 525 år 2022) varav 137 660 (119 801 år 2022) nu är tillgängliga på Digitalt Museum. Det sammanlagda antalet besökare för SMHA-museerna på Digitalt Museum har ökat till 144 012 (108 703 år 2022). Även det sammanlagda antalet sidvisningar har ökat till 340 169 (264 059 år 2022).

Utöver det kunskapsstöd som ges till SMHA-museerna arbetar SFHM även med att öka och bredda användningen av Armémuseums och Flygvapenmuseums samlingar med syftet att samlingarna ska komma fler till del i hela landet. Åtgärderna består bland annat av utlån till andra institutioner, digitalisering av samlingarna samt de digitala kanalerna Kulturpunkt och minnen.se som tillsammans med Digitalt Museum ingår i det digitala ekosystem som bland annat är uppbyggt kring samlingsdatabasen Primus. Armémuseum och Flygvapenmuseum ger fortlöpande stöd till museer som efterfrågar museernas experthjälp. Flygvapenmuseum har bland annat stöttat F 7 Gårds- och flottilmuseum i Såtenäs med att gå igenom sina samlingar med anledning av att flygvapnet expanderar vilket får konsekvenser i form av utrymmesbrist för kulturföreningar på flygbaser.

Därutöver samverkar SFHM med andra i syfte att kulturen ska komma fler till del i hela landet. Den redovisning som lämnas under avsnitten 1.10 Samverkan med andra myndigheter och aktörer, om digitalisering och utlån under Kontrollera och bearbeta respektive Låna ut och överlåta i detta avsnitt samt om digitala produktioner och tillgängliggörande under 4.2 Upplevelsebaserat lärande och 4.3 Kunskapsservice och FoU är relevant även för denna återrapportering. I figur 2 nedan visas ett urval av platser runt om i landet där delar av SFHM:s samlingar tillgängliggörs för allmänheten genom bland annat utlån till museer och andra institutioner.

"Museerna och museihuvudmännen ska samverka i syfte att ge alla tillgång till museernas samlade resurser, bland annat genom att ställa föremål ur de egna samlingarna till varandras förfogande."
11 § museilagen (2017:563)

Figur 2 Ett urval av platser runt om i landet där delar av SFHM:s samlingar tillgängliggörs för allmänheten genom bland annat utlån till museer och andra institutioner.

4 Publik verksamhet

4.1 Vårdskap och besöksservice

Resultatbedömning

Det inriktningsmål som är kopplat till SFHM:s uppdrag enligt myndighetens instruktion avseende Vårdskap och besöksservice är:

Vi ska sätta användarna i centrum, vara tillgängliga och angelägna för fler.

Museerna drabbades hårt av pandemin och under 2022 noterades en kraftig återhämtning. Från 1 januari 2023 har statliga museer inte längre fri entré. Utgången av detta i generella ordalag är att besökarna blivit färre, även om det ser olika ut på olika museer. Antalet verksamhetsbesökare vid Flygvapenmuseum är i nivå med föregående år och besöksrekord nåddes under sommaren. En huvudanledning är sannolikt den nya basutställningen Flygfärdig som invigdes i juni. Armémuseum noterar ett kraftigt tapp vilket förmodligen kan förklaras med att delar av basutställningarna är 23 år gamla och i det allmänna konjunkturläge som råder, och i relation till museikonkurrensen i Stockholm, så har museet svårt att hävda sig. En plan för utveckling av Armémuseums basutställningar kommer att tas fram under 2024.

SFHM använder i allt större utsträckning de möjligheter som olika digitala kanaler ger för att sprida kunskap om det försvarshistoriska kulturarvet och antalet följare på sociala medier har stadigt ökat under åren. Det digitala utbudet hade under 2023 en fortsatt stor betydelse eftersom det möjliggör att tillgängliggöra kunskap för fler användare oavsett var de fysiskt befinner sig. Under året har SFHM utvecklat verksamheternas webbplatser för att vara än mer tillgängliga och användarvänliga för de digitala besökarna. Det totala antalet följare på myndighetens olika Facebook-sidor ökade med närmare 4 procent jämfört med föregående år. Det totala antalet besök på SFHM:s webbplatser ökade med närmare 14 procent till 297 847 besök och bedöms bero på att besökarna till stor del använder webbplatserna för att hämta information inför fysiska besök.

Armémuseum och Flygvapenmuseum arbetar kontinuerligt med att utveckla verksamheten och anpassa den efter sina olika besöksgrupper. Ett sätt att bedöma besökarnas upplevelse av det personliga mötet på museerna är att använda resultatet från besöksenkäter avseende bemötande och service. Årets resultat visar att närmare 94 procent av de besökare som svarat på enkäterna (96 procent år 2022) gav högsta eller näst högsta betyg avseende bemötande och service.

Det sammanlagda antalet verksamhetsbesökare på de båda museerna minskade med 12 procent (till 190 155 personer) jämfört med föregående år samtidigt som andelen unga besökare ökade till 36 procent. Resultatet av myndighetens besöksundersökningar, som från och med 2023 har omarbetats och genomförs med hjälp av ett nytt enkätverktyg, visar att besökarna är mycket nöjda med sina besök på Armémuseum och Flygvapenmuseum. Armémuseum uppnår en nöjdhetsgrad på 8,3 och Flygvapenmuseum på 8,5 på en 10-gradig skala. SFHM har under året genomfört en rad åtgärder inom tillgänglighetsområdet vilket redovisas och bedöms i avsnitt 1.6 Tillgänglighet.

Utifrån de förutsättningar som myndigheten kunnat påverka bedömer SFHM att måluppfyllelsen i den publika verksamheten sammantaget varit god i förhållande till uppsatta mål.

Tabell 10 Volymuppgifter och indikatorer avseende Vårdskap och besöksservice.

Vårdskap och besöksservice	2023	2022	2021
Antal besök*			
Antal anläggningsbesök	289 670	375 471	273 789
Antal verksamhetsbesök	190 155	215 440	103 499
Antal besök under 19 år	68 464	72 057	33 113
Webb och sociala medier**			
Antal besökare på webbplatser	297 847	262 236	239 738
Antal följare på Facebook	56 685	54 649	52 218
Indikatorer			
Förändring av antalet verksamhetsbesökare (<-23%)	-12%	108%	18%
Andelen nöjda eller mycket nöjda besökare (>90 %)***	-	96%	97%
Resultat tillgänglighetsarbete, Fokus delaktighet (>75 %)****	57%	75%	78%

*Indelning av besök i verksamhetsbesök och anläggningsbesök följer definition från Myndigheten för kulturanalys (MYKA).

**Avser det sammanlagda antalet besökare på armemuseum.se, flygvapenmuseum.se och sfhm.se samt det sammanlagda antalet följare på myndighetens olika Facebook-sidor. Antalet besökare på digitaltmuseum.se, där museerna tillgängliggör föremål och fotografier ur samlingarna, redovisas under 3.1 Bevara och tillgängliggöra.

***Från och med 2023 genomför SFHM besöksundersökningar helt i egen regi med hjälp av ett nytt enkätverktyg. Det uppmätta nöjdhetsvärdet kan inte jämföras med föregående års resultat eftersom såväl metod för att få fram nöjdhetsgrad som svarsalternativ i enkäter har ändrats. SFHM kommer från och med 2024 att redovisa bedömning av besökarnas nöjdhet utifrån en omarbetad indikator.

****Resultatet av SFHM:s tillgänglighetsarbete redovisas och bedöms i avsnitt 1.6 Tillgänglighet.

Besöksservice och besöksutveckling

SFHM följer de rekommendationer som ges av Myndigheten för kulturanalys (MYKA) vad gäller indelning av besökare i anläggningsbesökare och verksamhetsbesökare. Antalet anläggningsbesökare avser således det totala antalet besökare, det vill säga de besökare som besöker någon del av museernas anläggningar såväl inomhus som utomhus. Antalet verksamhetsbesökare avser besökare till delar som vanligen är belagda med avgift, exempelvis entréavgift eller förbokad visning i den publika verksamheten.⁴

Det totala antalet besökare hos Armémuseum och Flygvapenmuseum minskade under året med drygt 23 procent och antalet verksamhetsbesökare minskade med 12 procent. På Flygvapenmuseum var delar av basutställningarna stängda under första halvåret på grund av produktionen av den nya basutställningen. Under produktionen av utställningen har antalet öppna dagar därför varit reducerade till fem dagar i veckan mot normalt sex dagar i veckan.

Resultaten av museernas brukarundersökningar, vilka i år har genomförts i egen regi, visar att de besökare som svarat på enkäterna gav höga betyg på frågan om bemötande och service (se nedan under Resultat av brukarundersökningar för mer detaljerad information). Drygt 75 procent av besökarna (80 procent år 2022) gav högsta betyg och närmare 19 procent av besökarna (17 procent år 2022) gav näst högsta betyg.

⁴ Armémuseum och Flygvapenmuseum registrerar varje besökare manuellt. Antalet anläggningsbesökare baserar sig dels på den manuella registreringen, dels på besöksräknare som finns vid entréerna till respektive museums restaurang.

För Armémuseum minskade det totala antalet besök med 74 471 personer till 131 011 besökare (205 482 år 2022) vilket motsvarar en minskning med 36 procent jämfört med föregående år. Antalet verksamhetsbesök minskade med 29 procent till 59 765 (83 988 år 2022).

För Flygvapenmuseum minskade det totala antalet besökare med 11 330 personer till 158 659 besökare (169 989 år 2022) vilket motsvarar en minskning med 7 procent jämfört med föregående år. Antalet verksamhetsbesök minskade med 1 procent till 130 390 (131 452 år 2022).

Resultat av brukarundersökningar

Att ha kunskap om museibesökarnas demografi, vad besökare anser om museernas erbjudanden och hur de har fått information om museerna är av vikt för museernas utveckling. De besöksundersökningar som Armémuseum och Flygvapenmuseum genomför ger god insikt i var potential finns för vidareutveckling och behov av prioriterade insatser. I år har SFHM genomfört besöksundersökningar i egen regi med hjälp av ett nytt enkätverktyg som även har använts för utvärdering av skolbesök och nöjdhet hos evenemangs- och konferensgäster.

För att kunna dra mer generella slutsatser av publikundersökningarna följer SFHM fortfarande de anvisningar som MYKA har tagit fram för genomförande av undersökningarna. Det sammanlagda antalet respondenter för 2023 uppgick till 1 019 varav 766 var bosatta i Sverige.

Undersökningarna startade runt halvårsskiftet och har således inte täckt in vardags- som lovperioder under årets första månader. På det stora hela är frågorna desamma som i den besöksenkät MYKA tidigare tillhandahöll och som myndigheten redovisat resultat ifrån förut. Verktygen är dock inte identiska och vissa skillnader föreligger i såväl frågor som svarsalternativ. Resultaten av årets brukarundersökning bör därmed tolkas med en viss försiktighet vilket även gäller eventuella jämförelser med resultaten från föregående års undersökning.

I det nya enkätverktyget har SFHM utvecklat frågorna för att mäta besökarnas nöjdhet och rekommendationsgrad. För att mäta nöjdhet används tre frågor på en skala 1 till 10 där det sammanlagda medelvärdet redovisas som nöjdhetsgrad. Vad gäller rekommendationsgrad används ett så kallat NPS-värde (Net Promoter Score) vilket redovisas på en skala -100 till 100.

Frågorna om besökarnas nöjdhet gäller nöjdhet totalt med museet, hur väl museet levde upp till förväntningarna och hur nära eller långt ifrån museet kommer från ett föreställt perfekt museum. Armémuseum uppnår en nöjdhetsgrad på 8,3 och Flygvapenmuseum på 8,5. Det uppmätta nöjdhetsvärdet kan inte jämföras med föregående års resultat eftersom såväl metod för att få fram nöjdhetsgrad som svarsalternativ har förändrats. Vad gäller frågan om en besökare skulle rekommendera museet till en vän eller kollega hamnar Armémuseum på ett NPS-värde på 50 och Flygvapenmuseum på 51.

Andelen som svarar nej på frågan om de besökt museet tidigare, det vill säga andelen nya besökare, uppgår till närmare 57 procent på Armémuseum och drygt 51 procent på Flygvapenmuseum. Motsvarande siffror för förra året var 54 procent respektive 44 procent vilket innebär en ökning av förstagångsbesökare på båda museerna.

I tabell 11 nedan visas en sammanställning över besökarnas kön, ålder, utbildningsnivå, geografisk hemvist och museibesöksvanor för Armémuseum och Flygvapenmuseum.

Utöver SFHM:s egen brukarundersökning gör Visit Linköping besöksmålsundersökningar vid de största besöksmålen i Linköping. Undersökningen genomförs genom intervju på plats på respektive besöksmål och riktar sig till besökare som kommer från andra orter än Linköping. I undersökningen som genomfördes sommaren 2023 var Flygvapenmuseum det besöksmål som fick högst betyg i samtliga kategorier, med ett genomsnittligt betyg på 4,51 på en femgradig skala och inget betyg under 4.

Tabell 11 Kön, ålder, utbildningsnivå, geografisk hemvist och museibesöksvanor för besökare på Statens försvarshistoriska museer.

	Armémuseum		Flygvapenmuseum	
	2023	2022	2023	2022
Kön				
Kvinna	28%	39,8%	39,9%	40,2%
Man	70,1%	58,1%	55,9%	50,6%
Ålder				
0–18 år	11,4%	12,6%	26,1%	24,0%
19–29 år	24,4%	13,6%	12,2%	10,9%
30–44 år	26,3%	18,2%	20,3%	18,4%
45–64 år	24,9%	24,7%	26,5%	20,1%
65 år eller äldre	13%	7,5%	14,9%	11,0%
Utbildning				
Eftergymnasial utbildning (högskola/universitet)	62,3%	64,6%	51,4%	61,1%
Gymnasieskola	27%	26,1%	23,3%	28,5%
Grundskola eller kortare	10,7	8,3%	25,3%	7,6%
Geografisk hemvist				
Bosatta i Sverige	71,1%	75,3%	78,1%	78,6%
- varav i regionen*	58,7%	-	31,1%	-
Övriga världen	28,9%	24,7%	21,9%	21,4%
Museibesöksvanor				
Fler än 10 besök senaste 12 månaderna	10,4%	2,0%	6,7%	4,3%
5–10 besök senaste 12 månaderna*	20,9%	.	11,9%	-
2–4 besök senaste 12 månaderna*	47,4%	-	45,1%	-
Första besök senaste 12 månaderna*	21,3%	-	36,3%	-

* På grund av ändrade svarsalternativ i de nya enkäterna saknas jämförelsesiffror för 2022.

Butik- och konferensverksamhet

SFHM:s två museibutiker utgör en del av helhetsupplevelsen vid ett besök på Armémuseum eller Flygvapenmuseum. Utbudet av varor i butikerna har inriktats mot museernas identifierade målgrupper och består av olika typer av profilprodukter för respektive museum samt andra varor med nära koppling till verksamheten. Syftet är att erbjuda besökarna varor med anknytning till museernas innehåll och ämnesområde som uppmuntrar till fördjupning, fortsatt intresse och återbesök.

Flygvapenmuseum har under året tagit fram nya profilprodukter till den nya basutställningen Flygfärdig för att marknadsföra utställningen. Därutöver har museet i samarbete med författaren och illustratören Jan Lööf tagit fram ett nytt pussel. Nytt för i år är återgång till kontanthantering som förenklar för vissa besökargrupper att handla i butikerna. Båda museerna arbetar kontinuerligt med utbildning i gott värdskap, hur man exponerar varor för bäst effekt, merförsäljning och säkerhet.

Armémuseum och Flygvapenmuseum bedriver konferensverksamhet för att nå ut med sin museiverksamhet till föreningar, företag och andra aktörer i det civila samhället och kunna attrahera nya kategorier besökare. Med anledning av förseningar i ombyggnation av möteslokaler och hörsal har konferensverksamheten på Armémuseum legat nere under en stor del av året. På Flygvapenmuseum har konferens- och eventverksamheten successivt återhämtat sig efter pandemin.

Digitala medier

De viktigaste verktygen för att informera om myndighetens verksamhet är SFHM:s webbplatser och sociala mediekanalet. Armémuseums webbplats hade 72 868 besökare (78 939 år 2022) vilket är en minskning med närmare 8 procent jämfört med föregående år. Flygvapenmuseums webbplats hade 205 407 besökare (160 965 år 2022) vilket är en ökning med närmare 28 procent jämfört med föregående år. Besöksantalet på SFHM:s webbplats uppgick till 19 572 besökare (jämfört med 22 332 besökare år 2022), vilket är en minskning med drygt 12 procent.

De digitala besökarna som möter Armémuseum och Flygvapenmuseum i sociala medier är en allt viktigare målgrupp och myndigheten arbetar aktivt med varumärkena i flera sociala mediekanalet enligt myndighetens handlingsplan för kommunikativ information. Det handlar främst om att sprida kunskap inom myndighetens verksamhetsområde och om att informera om kommande aktiviteter på museerna vilket framför allt sker på Facebook men även på Youtube och Instagram.

Det ökade utbudet av digitala kunskapsresurser och det aktiva arbetet i sociala medier har resulterat i ett ökat antal följare i olika kanalet. Antalet följare på myndighetens olika Facebook-sidor ökar stadigt och uppgick vid utgången av 2023 till totalt 56 685 (54 649 år 2022) vilket är en ökning med närmare 4 procent jämfört med föregående år.

4.2 Upplevelsebaserat lärande

Resultatbedömning

De inriktningsmål som är kopplade till SFHM:s uppdrag enligt myndighetens instruktion avseende Upplevelsebaserat lärande är:

Vi ska dela kunskap generöst, skapa lärande och reflektion kring samtid och framtid genom historien.

Vi ska sätta användarna i centrum, vara tillgängliga och angelägna för fler.

SFHM bedömer sammanfattningsvis att såväl måluppfyllelse som kvalitet i verksamheten har varit god under 2023. Antalet publika aktiviteter har totalt sett ökat med närmare 22 procent jämfört med föregående år och efterfrågan på såväl visningar som program har ökat påtagligt.

SFHM har sedan 2019 en myndighetsgemensam idéprocess för att säkra att inriktningsmålen i myndighetens färdplan får genomslag i hela den publika verksamheten. Syftet är bland annat att utställningar, programaktiviteter och visningskoncept ska baseras på olika målgruppers behov, ha koppling till samtida frågor och ske i samarbete med externa aktörer för att skapa en ökad grad av utifrånperspektiv.

Armémuseums och Flygvapenmuseums pedagogiska verksamhet som riktar sig till skolor är särskilt viktig för att nå unga besökare som annars inte skulle komma till museerna. Antalet besökande skolklasser har ökat med drygt 22 procent jämfört med föregående år.

Betydelsen av försvarshistorien och hur SFHM utifrån sitt uppdrag kan bidra med kunskap och möjligheter till reflektion kring händelser i omvärlden, genom att relatera nutida händelser till historiska skeenden, är fortsatt en prioriterad uppgift. I början av mars öppnade fotoutställningen *Meanwhile in Mariupol* på båda museerna och i september öppnade fotoutställningen *Aurora 2023* vid Flygvapenmuseum. Under höstens verksamhetsplanering väcktes flera idéer som förväntas leda till verksamhet under 2024 med samtidsfokus, bland annat en temahelg om krig och miljö.

Vandringsutställningen *Rädd eller beredd*, som tagits fram i samarbete med MSB och RAÄ, är också ett exempel på hur SFHM som museimyndighet kan vara aktuell och relevant i relation till den pågående samhällsutvecklingen. Genom *Rädd eller beredd* förmedlar och tillgängliggör myndigheten försvarshistoria i hela landet kopplat till det samhällsaktuella området beredskap. SFHM har även tagit fram digitalt läromaterial som ett stöd för lärare i detta ämne – som inte finns läroplanen.

Armémuseum har under året genomfört flera aktiviteter kopplade till Sverige 500 år och Armén 500 år, den senare ett initiativ av Försvarsmakten. Armémuseum deltog bland annat i den stora uppvisningen på Gärdet i Stockholm med över 100 000 besökare. Museets tält under arrangemanget var välbesökt, förmodligen framför allt på grund av en mobil VR-övning.

Resultaten av de brukarundersökningar som genomförts visar att den pedagogiska verksamheten på Flygvapenmuseum håller god kvalitet och uppfyller målet för 2023.

Tabell 12 Volymuppgifter och indikatorer avseende Upplevelsebaserat lärande.

Upplevelsebaserat lärande	2023	2022	2021
Utställningar			
Antal basutställningar	10	9	9
Antal tillfälliga utställningar	6	5	3
- varav öppnade under året	5	1	1
Publika aktiviteter			
Antal publika aktiviteter	1 465	1 204	469
- varav totalt antal visningar	1 153	973	284
- varav totalt antal program	312	231	185
- varav riktade till barn och unga	872	698	325
Digitala produktioner			
Antal digitala produktioner	26	22	33
- varav riktade till barn och unga	15	2	20
Skolklasser som besöker museerna			
Antal skolbesök	586	480	192
Antal skolbesök, deltagare	14 703	12 221	4 211
Indikatorer			
Antal tillgängliggjorda digitala produktioner (40)	20	22	33
Andel nöjda/mycket nöjda med program (>90 %)*	90%/-	-	-
Andel nöjda/mycket nöjda med skolprogram (>90 %)*	-/97%	-/93%	-

*Resultaten visas för varje enskilt museum, Armémuseum/Flygvapenmuseum. Under året har Armémuseum genomfört enkäter avseende programaktiviteter och Flygvapenmuseum avseende skolprogram.

Utställningar

SFHM har under 2023 visat sammanlagt sex tillfälliga utställningar, varav fem öppnades under året, samt två vandringsutställningar.

Utställningskonceptet Meanwhile fortsatte under 2023 med fotoutställningen Meanwhile in Mariupol från den krigsdrabbade staden Mariupol i Ukraina. Utställningarna är en del av det samarbete med National Museum of the History of Ukraine in the Second World War som etablerades under 2022. Utställningen visades samtidigt på Armémuseum och Flygvapenmuseum.

Vandringsutställningen Rädd eller beredd för målgruppen gymnasieungdomar är ett resultat av ett flerårigt samarbetsprojekt tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), Riksantikvarieämbetet (RAÄ) och de Frivilliga Försvarsorganisationerna (FFO). Utställningen färdigställdes under hösten 2022 samt åkte ut på en provturné i tre orter, Östersund, Karlstad och Falun. Utställningens stora vernissage ägde rum i Umeå, 13 januari 2023.

Rädd eller beredd hade vid 2023 års slut besökt 11 gymnasieskolor och fyra museer och har uppskattningsvis nått runt 9 000 besökare, varav cirka 8 300 gymnasieelever. Under beredskapsveckan

2023 i slutet av september var utställningen och projektgruppen i Upplands-Bro och medverkade i flera aktiviteter, bland annat visningar och panelsamtal.

Utställningen har väckt intresse från tidningar, TV och radio runt om i landet. På de flesta orter som besökts har det varit minst ett reportage i lokal media som berör utställningen. Utställningen kommer att turnera till skolor runt om i alla län under 2023–2025. Under 2023 påbörjades produktionen av en kopia på utställningen som beräknas vara klar under första halvan av 2024, detta för att kunna nå ut till ännu flera skolor under turnéperioden.

På Armémuseum visades utställningen I rikets hemliga tjänst en bit in i januari. Därefter monterades den ned efter att ha stått i närmare tre år. Utställningen speglade en bortglömd del av den svenska underrättelsetjänstens historia under andra världskriget, bland annat om de kvinnor som var involverade i underrättelseinhämtning. Målet med utställningen var dels att öka museets besökarantal, dels att nå nya målgrupper som vanligen inte besöker museet. Eftersom utställningen stod under pandemiåren påverkades den av stängda perioder, restriktioner och förändrade besöksmönster. Museet kan konstatera att den fick färre besökare än vad den annars troligen skulle ha haft, men bedömer att den likväl lockade nya besökare, främst kvinnor. Utställningen kommer under 2024 att visas på Kvinnohistoriskt museum i Umeå med tillhörande pedagogiska program.

Under tre veckor i juni visades den ukrainskproducerade vandringsutställningen Art Armor på Armémuseum. I utställningen visades ett antal konstverk på skyddsvästar, gjorda av konstnärer som inspirerats av berättelsen hos dem som burit västen, samtliga överlevande i det pågående kriget. Även personerna bakom berättelserna lyftes fram i utställningen.

Armémuseum har under året även fortsatt att visa den digitala utställningen Basker blå – på modigt allvar, som hade premiär i mars 2021. Utställningen syftar till att öka kunskaperna om det svenska deltagandet i internationella fredsbevarande insatser, om FN och om arbetet med konfliktprevention.

Under året påbörjades produktionen av en tillfällig utställning på temat korsvägar mellan Sverige och Ukraina. Genom föremål och arkivhandlingar berättas om ländernas sammanflätade historia under 1000 år. Utställningen produceras i samarbete med Riksarkivet och National Museum of the History of Ukraine in the Second World War och planeras öppna i mitten av februari 2024.

Armémuseum har under 2023 påbörjat förarbetet med att utveckla basutställningarna i museet vilka idag är över 20 år gamla. Det innebär att Armémuseum under de närmaste åren inte i samma utsträckning som tidigare kommer fokusera på tillfälliga utställningar. Utställningar är ofta förknippade med tidsmässiga och ekonomiskt tunga åtaganden och är också endast en del av den publika verksamheten. Programverksamheten och pedagogiken kommer att fortsätta utvecklas även under basutställningsarbetet.

Under sommaren stod vandringsutställningen Rädd eller beredd på gården utanför Armémuseum. Genom dagliga visningar kunde en bred allmänhet lära mer om och reflektera kring kriser och hantering av dessa. Utställningen är resultatet av ett samarbete mellan MSB, RAÅ och SFHM. Utställningen turnerar fram till 2025 och ska besöka gymnasieskolor i Sveriges alla regioner, samt olika museer under skolloven. Se även avsnitt 1.10 Samverkan med andra myndigheter och aktörer.

I oktober invigdes vandringsutställningen Tänk om – tillsammans i krig och fred på Armémuseum. Utställningen är resultatet av ett samarbete mellan SFHM, Försvarsmakten och Säkerhets- och försvarsföretagen (SOFF) och handlar om vikten av att vara förberedd inför kris och krig. Utställningen består av två delar, dels en upplevelsebaserad del där besökaren genom rörelse, ljud och teknik får uppleva känslan av att ett krig pågår, dels en del som är interaktiv och fokuserar på vår försvarshistoria och vad man som individ kan göra idag för att engagera sig i totalförsvaret. Utställningen har under 2023 turnerat landet runt på universitet och högskolor.

På Flygvapenmuseum invigdes i juni den nya basutställningen Flygfärdig – det svenska flygvapnet tar form. Utställningen, som är tematisk, visar militärflygets utveckling från flygets födelse fram till jetmotorns intåg och innebär en betydligt bredare kontext än den tidigare basutställningen. Målgruppen är ungdomar och vuxna utan direkta förkunskaper i ämnet. Föremål presenteras i ett lättbegripligt sammanhang, tillsammans med ett personporträtt eller ett tema. Personporträtten är en viktig del i utställningen och här återges en bred variation av karaktärer, båda välkända

flygarpersonligheter och nya bekantskaper, bland annat fler kvinnor i flyghistorien. En digital form av Flygfärdig finns publicerad på Digitalt Museum bland annat i form av en artikel.

Under hösten visades en fotoutställning med bilder från totalförsvarsövningen Aurora 2023 utanför Flygvapenmuseum. Utställningen är ett samarbete med Försvarsmaktens helikopterflottilj.

SFHM ger även kunskapsstöd till SMHA-museerna avseende utställningsverksamhet. Kunskapsstödet inom utställningar utgår från perspektiv som tillgänglighet, möjligheten att nå fler och nya grupper av besökare samt barn och unga.

Digitala erbjudanden

Armémuseum och Flygvapenmuseum använder digitala kanaler och digitala erbjudanden som en del av den publika verksamheten. På SFHM:s webbplatser och i andra digitala kanaler tillgängliggörs det försvarshistoriska kulturarvet genom artiklar, bilder och filmer. Tillgängliggörandet av samlingarna sker i hög grad via Digitalt museum. Genom att arbeta med försvarshistoriskt innehåll i olika digitala former ökar tillgängligheten inte bara genom att användare i hela landet kan ta del av innehållet utan även genom att användarna kan välja den eller de former som passar just dem.

Flera digitaliseringsprojekt har genomförts under året. På Flygvapenmuseum presenterades AI-roboten Elsa för allmänheten. AI-roboten är resultatet av ett samarbete mellan Dyno Robotics och Flygvapenmuseum och har under året deltagit på ett antal externa evenemang, mött barn i museet under sommaren och samarbetat med personalen i experimentshower i Flyglabbet.

Flygvapenmuseum har under året fortsatt med 360-graders fotografering av förarmiljöerna i ett antal luftfartyg i syfte att kunna visa dem utan att besökarna fysiskt går in i luftfartygen. Därigenom kan användarna få en känsla för hur det var att arbeta i luftfartygen, vilket bidrar till att öka förståelsen för denna del av kulturarvet.

Armémuseum erbjuder en allmän audioguidetur, på både svenska och engelska. Under året har två av Armémuseums tidigare tillfälliga utställningar, Segerns pris och I rikets hemliga tjänst, konverterats och bearbetats till digitala utställningsupplevelser. Båda kommer att publiceras och lanseras i början av 2024 på museets webbplats. Sedan 2021 visas den digitala utställningen Basker blå – på modigt allvar.

Under året har Armémuseum vid ett par tillfällen erbjudit VR-upplevelsen Victoriafortet för sin publik. Under 2024 kommer museet tillhandahålla VR-upplevelsen som en del av sitt ordinarie programutbud. Flygvapenmuseum erbjuder en VR-film där besökaren tas tillbaka till 1942 och får uppleva Krigsflygfält 16 i Brattforsheden med soldater och flygplan. VR-filmen har spelats över 800 gånger och bidrar till myndighetens samlade digitala utbud.

SFHM har under 2023, i egen regi och i samarbete med andra, producerat ett antal digitala kunskapsresurser. Totalt har SFHM under 2023 producerat 26 digitala produktioner varav 20 har tillgängliggjorts under året. Se vidare avsnitt 4.3 Kunskapsservice och FoU.

Visningar

Visningar för både barn och vuxna ingår i det ordinarie utbudet på Armémuseum och Flygvapenmuseum. Museerna har genomfört skolvisningar, barnvisningar och familjevisningar, inklusive dramatiserade visningar. Syftet med att använda dramatiserade inslag i visningar är att levandegöra och tillgängliggöra historien främst för unga. Myndighetens pedagoger och museivärddar har stor erfarenhet av bemötande och lärande för grupper med behov av särskilt stöd. Under året har 7 752 personer deltagit i visningar på de två museerna.

På Armémuseum har publika stadsvandringar genomförts under året. De har haft olika teman som Armén 500 år, Spioncentralen Stockholm och Så styrdes den svenska stormakten. Även visningar av skyddsrummet på gården utanför museet har genomförts. På loven och under årets kulturnatt har visningar erbjudits. Regelbundet har visningar för förbokade grupper såsom vuxenstuderande vid universitet, hög- och folkhögskolor, konferensgäster och andra grupper givits. Visningarna genomförs vanligen av pedagoger och intendenten eller motsvarande.

Inför öppnandet av den nya basutställningen hade Flygvapenmuseum ett behov av nya visningar och har under 2023 färdigställt sådana på temat Flygdrömmar, världskrig och livsöden. En visning i de

uppbbyggda scenerierna av folkhem på museet har lanserats och erbjuds nu som en allmän visning. Även manus för specialvisningar har tagits fram, till exempel för den nya teknikvisningen Från duk till Gripen.

För att tillgodose behovet av visningar för specialintresserade startade Flygvapenmuseum under året en utbildning för museilärare. Under 2023 har de nya museilärarna hållit i visningar, varit med och skrivit nya visningsmanus samt bidragit vid genomförandet av större programaktiviteter.

Program

Förutom visningsverksamheten bedriver SFHM en aktiv programverksamhet som prioriterar samarrangemang med externa aktörer, främst i syfte att öka kännedomen om Armémuseums och Flygvapenmuseums kunskaps- och verksamhetsområden och därigenom nå nya grupper av besökare. Programverksamheten är även ett sätt för museerna att vara aktuella i relation till händelser i omvärlden.

På Armémuseum har program som krävt en hörsal för panelsamtal och presentationer endast erbjudits under hösten, detta med anledning av ombyggnationer i museet. Under våren arrangerades i stället visningar på olika teman som Allians och frihet, Krigsvård och Frihetstid, Bernadotte och förlusten av Finland. Vidare genomfördes lovaktiviteter. Museet medverkade även i Stockholms kulturnatt i april. Kulturnatten hade fokus på mat och kring under 500 år och bjöd på visningar med teman som Får det lov att vara kråka?, Brännvin eller kaffe? och Lagat vid tält, mat i fält. Även ett quiz om mat i krigstid genomfördes. Kulturnattens program lockade över 1 200 personer.

Armémuseum deltog tillsammans med vänföreningen Armémusei vänner också i Försvarsmaktens jubileumsaktivitet för svenska armén 500 år som ägde rum i maj på Gärdet i Stockholm. Under en heldag erbjöds VR-upplevelsen Victoriafortet samt informerades om museets och vänföreningens verksamheter. På nationaldagen, den 6 juni, låg fokus också på armén 500 år med korta föredrag i museets hörsal och utställare på gården utanför museet som Civilförsvarsförbundet, Svenska Blå stjärnan, Lottakåren, Försvarsutbildarna, Frivilliga Radioorganisationen, Stiftelsen Sveriges Nationaldag, Sverof, Frivilliga Automobilkåren, Svenska Röda korset, Armémusei vänner och Krigsflygfält 16 Brattforsheden.

Under hösten genomfördes stadsvandringar, föredrag och panelsamtal. Höstens teman var Den svenska armén 500 år och Nutidshistoria i omvärlden. Flera av programaktiviteterna genomfördes i samarbete med andra aktörer, såsom Medströms bokförlag, Bazar förlag, Historiska media och Försvarsmakten. Höstens mest välbesökta program var Ut ur Kabul med författaren Robert Karjel som berättade om den svenska evakeringen från Afghanistan, föredraget om Operation Sepals med en av myndighetens museipedagoger samt det avslutande programmet om armén 500 år i vilken arméchef Jonny Lindfors berättade om armén idag och vägen framåt. Militärhistorikerna Tommy Åkesson och Gunnar Åselius lotsade besökarna från Gustav Vasas första armé till dagens spända världsläge och där Armémuseums intendent berättade om anti-kamouflage under 1700- och 1800-talen respektive en torpedkanon för den svenska armén.

Flygvapenmuseum har haft ett stort utbud av program och aktiviteter under 2023 som varierat mellan mindre programpunkter riktade till en smalare grupp med besökare till stora programpunkter i samarbete med andra aktörer där målgruppen varit bredare. En av de största programaktiviteterna som erbjöds under året var invigningen av den nya basutställningen Flygfärdig. Invigningen innehöll bland annat musikinslag, teater, flera föredrag och motorkörningar. Andra stora programaktiviteter under året var bland annat legohelgen med Swebrick, en robotdag i samarbete med Tekniska högskolan vid Linköpings universitet samt Teknik i kubik – en temadag som innehöll flera programpunkter såsom föredrag, programmering, kluringar och brädspel, också den i samarbete med Linköpings universitet.

För andra året i rad kunde Flygvapenmuseum bjuda på sommarbio utanför museet, där en vuxen- respektive barnfilm visades. En helg med fokus på Gustav Vasa 500 år anordnades också i samarbete med flera föreningar inom reenactment. Under 2023 har sex motorträffar skett i miljöerna utanför Flygvapenmuseum, där motorentusiaster har kunnat visa upp sina veteranfordon. Under sommaren erbjöd Flygvapenmuseum flera aktiviteter för museets besökare. Familjer kunde följa med på gratis

familjevisningar och delta i experimentshower, VR-filmer erbjöds, aktiviteter i Leklanda och pyssel. Såväl motorträffar som sommarbio är exempel på aktiviteter som syftar till att nå nya målgrupper.

Skolprogram

Armémuseum och Flygvapenmuseum erbjuder tillsammans skolprogram för samtliga årskurser. Skolprogrammen bygger på skolans kurs- och läroplaner och är ämnesövergripande. De skolämnen som berörs är främst historia, samhällskunskap och svenska. Särskilda teman där ämnesövergripande skolprogram erbjuds är historiebruk och teknikutveckling.

Skolvisningen Stormaktstid och den dramatiserade visningen Levande stormaktstid ges mest för mellanstadieklasse på Armémuseum. Visningarna har fokus på stormaktstidens Sverige där kriget och krigsmakten styrde hur livet såg ut för befolkningen. Skolvisningen 1900-talets historia lockar främst högstadieklasse. Den fokuserar på tillvaron i Sverige i skuggan av 1900-talets krig i Europa. Gymnasieklasse bokat oftast tematiska visningar, exempelvis Historia som vapen som handlar om källkritik och historiebruk. Lärarmaterial finns på museets webbplats inför och efter visningen.

På Flygvapenmuseum är skolprogrammet Kalla kriget och DC-3:an mest efterfrågat bland de äldre eleverna, bland de yngre är det mer varierat. Museet har fortsatt att ta emot klasser med skapande aktivitet i kombination med visningen om kalla kriget. Sammanlagt erbjuds nu tre olika aktiviteter för varierande åldrar. Under 2023 har tre nya skolprogram tagits fram: Det svenska folkhemmet, DC3:an på hemligt uppdrag och Meanwhile in Mariupol. Skolprogrammen har också uppdaterats för att fungera i kombination med basutställningen Flygfärdig. Flygvapenmuseum har under året fortsatt att utvärdera vad eleverna tycker i direkt anslutning till visningen. Därigenom kan förbättringsförslag tas tillvara och implementeras snabbare.

En viktig del av vandringsutställningen Rädd eller Beredd är det digitala läromaterial som skapats till utställningen. Materialet innehåller övningar, diskussionsämnen, filmer och fakta i ämnet. Läromaterialet är producerat för att användas både innan och efter besök, och kan användas även av skolor som inte har möjlighet att besöka utställningen fysiskt. Materialet finns tillgängligt för alla på SFHM:s webbplats.

Verksamhet riktad till barn och unga

Förutom den pedagogiska verksamheten som riktar sig till skolan har Armémuseum och Flygvapenmuseum under året anordnat pedagogiska aktiviteter, ibland i samarbete med andra organisationer. En rad olika aktiviteter anordnas för skollediga barn och ungdomar under sportlov, påsklov och höstlov. Målet är att under de tre loven erbjuda verksamhet som passar olika åldrar och intressen varför aktiviteterna har olika teman eller inriktningar. Mötet med museerna ska erbjuda barnen upplevelser som är varierade och kan handla om bland annat teknik och historia. Aktiviteterna ska kunna vara antingen taktila, praktiska eller upplevelsebaserade.

På Armémuseum erbjöds under sport- och påskloven familjevisningarna Vi väcker museet respektive Ofredsåren – när Sverige var en stormakt, vilka både innehöll dramatiserade inslag. På årets Kulturnatt Stockholm deltog Armémuseum med temat Mat och krig under 500 år. I visningar och quiz kunde unga lära sig mer om vad man åt, drack och hur det smakade genom historien. Under sommarperioden erbjöds visningar på olika teman, anpassade efter den deltagande gruppen. Vandringsutställningen Rädd eller beredd fanns att se på gården utanför museet under sommarlovet sista två veckor.

Under höstlovet introducerades en ny interaktiv aktivitet för barn på Armémuseum. Tillsammans med en museipedagog fick de deltagande barnen skapa en mini-utställning med autentiska föremål, utifrån dialog om vilken period föremålet användes i och vad var det för typ av föremål. Under höstlovet presenterades också ett nytt spår på temat Finn femton fel. Under jullovet erbjöds dagligen två olika familjevisningar, Kungen som bara vill kriga och Stulna kläder och soppa på läder.

I samband med aktiviteter inom ramen för jubileumsåret Svenska armén 500 år erbjöds VR-upplevelsen Victoriafortet vid ett par tillfällen. Under flera helger har familjevisningar erbjudits och dagligen kan barn och unga och deras medföljande vuxna lösa utmaningar i Jakten på krigsbytet och Kanonbingo på Armémuseum.

Flygvapenmuseum genomförde lovverksamhet för skollediga barn på sportlovet, påsklovet och höstlovet. Tema för loven var: Öva för överlevnad, Flygande väsen och Drömmar, mod och flygmaskiner med flera olika aktiviteter varje dag. Museets science center Flyglabbet har kunnat besökas under samtliga skollov. Där finns flygsimulatorer och interaktiva stationer på temat luft och flyg och där museivårdarna genomför experimentshower.

Flygvapenmuseum har arrangerat Familjefredag varje fredag. Varannan vecka som sagostund i biblioteket och varannan vecka som upptäckarstund i utställningarna – en form av visning för de yngsta besökarna. I barnklubben Flygspanarna drivs en verksamhet för barn mellan fem och tolv år där barnen erbjuds olika aktiviteter. Bland annat visningar, experiment och skapande aktiviteter. Alla sex planerade flygspanarträffar har kunnat genomföras under året. Flygvapenmuseum har även fortsatt att utveckla innehåll och nya teman för genomförande av barnkalas på museet för att nå en bredare målgrupp.

Flygvapenmuseums lekmiljö Leklanda, som har temat militär flygplats, är mycket uppskattad av museets yngsta besökare. På Leklanda finns trampflygplan med hangar, start- och landningsbanor och tankstation samt även museets maskotar Drakel och Viggos verkstad och en klätterställning. Genom Leklanda och Flyglabbet strävar Flygvapenmuseum efter att väcka barns intresse för flyg och teknik.

Genom samarbete med Ung Ingenjör AB har Flygvapenmuseum kunnat erbjuda lovverksamhet såväl på påsk- som sommarlov till barn och ungdomar på temat teknik. Genom samarbete med Skill AB har museet deltagit i sommarlägret Code Summer Camp.

4.3 Kunskapsservice och FoU

Resultatbedömning

Det inriktningsmål som är kopplat till SFHM:s uppdrag enligt myndighetens instruktion avseende Kunskapsservice och FoU är:

*Vi ska dela kunskap generöst, skapa lärande och reflektion kring
samtid och framtid genom historien.*

SFHM bedömer att årets insatser för att öka och sprida kunskapen om det försvarshistoriska kulturarvet har varit tillfredsställande i förhållande till uppsatta mål.

Verksamheten inom kunskapsservice och FoU har under flera år nedprioriterats vad gäller deltagande i FoU-samarbeten och publicering av artiklar. Under 2023 har dock flera nya FoU-samarbeten initierats, bland annat Cold War Heritage and Art (CWHArts) som har som mål att bygga ett europeiskt nätverk av kulturarvsplatser med fokus på kalla kriget. SFHM har under året deltagit i sammanlagt fem FoU-samarbeten vilket innebär att målet för 2023 uppfyllts. Antalet publicerade artiklar uppgick till 20 vilket var något fler än föregående år. Det sammanlagda antalet populärvetenskapliga publikationer och artiklar ökade till 21, men nådde inte det uppsatta målet om 50 för 2023.

En viktig del i att sprida kunskap om det försvarshistoriska kulturarvet utanför museerna är dels att svara på förfrågningar från privatpersoner, forskare, skolelever och kolleger från andra institutioner, dels att medverka i olika externa föredrag och media. SFHM bedömer att myndigheten har en väl fungerande hantering av de förfrågningar och besök i arkiv och bibliotek som kommer till myndigheten och att kunskapen hos myndighetens medarbetare är efterfrågad och uppskattad. Försvarets traditionsnämnd har i ungefär samma utsträckning som tidigare år behandlat förfrågningar som rör militära traditioner.

SFHM bedömer sammanfattningsvis att verksamheten håller god kvalitet och att måluppfyllelsen varit tillfredsställande även om målet för antal populärvetenskapliga publikationer och artiklar inte uppnåtts. Verksamhetens övriga insatser under året bedöms ha bidragit till uppfyllelse av de mer övergripande målen vad gäller att främja forskning och kunskapsuppbyggnad, framför genom deltagande i fler FoU-samarbeten under 2023.

Tabell 13 Volymuppgifter avseende Kunskapsservice och FoU.

Kunskapsservice och FoU	2023	2022	2021
Bibliotek - besökare och bestånd			
Antal besökare till bibliotek	1 780	1 598	1 143
Antal katalogiserade böcker i bibliotek	47 005	50 830	51 018
Förfrågningar, föredrag och konferenser			
Antal förfrågningar	957	1 043	963
Antal föredrag och medverkan i media	34	18	13
Antal konferenser och seminarier	4	7	8
Publikationer och artiklar			
Antal egna publikationer	1	1	0
Antal publicerade artiklar författade av egen personal	20	18	18
Militära traditioner			
Antal sammanträden i Försvarets traditionsnämnd*	7	7	7
Indikatorer			
Antal FoU-samarbeten (5)	5	0	2
Antal populärvetenskapliga publikationer och artiklar (50)	21	19	24

*På grund av förnyade arbetsformer i Försvarets traditionsnämnd redovisar SFHM från och med 2022 antal protokollförda sammanträden i nämnden i stället för antal ärenden. Jämförelsetal har tagits fram för 2021.

Kunskapsservice

Arkiv- och biblioteksverksamheten erbjuder möjlighet att studera arkivmaterial, läsa tidskrifter och litteratur. Armémuseums arkivsamling innehåller såväl ritningar av 1600-talskanoner som 1900-talets lumparbilder. Flygvapenmuseums arkivsamling erbjuder tusentals dokument från hela 1900-talet, bland annat flygdagböcker och haveriutredningar men även privata arkiv från till exempel flygpionjärer, flygplanskonstruktörer och flygmotoringenjörer.

Arkiv- och biblioteksverksamheten ger även stöd till andra museer genom dels depositioner av böcker, dels utlån av teknisk flygplansdokumentation för både skötsel av och kunskap om flygplan och deras utveckling över tid.

En viktig del i SFHM:s kunskapsservice är att svara på förfrågningar som inkommer till myndigheten från forskare och intresserad allmänhet. Under året svarade SFHM:s intendent, konservatorer, arkivarier, bibliotekarier med flera på sammanlagt 957 förfrågningar (1 043 år 2022). Många av frågorna inkommer via e-post och telefon men även webbplatsen Digitalt Museum är en viktig kanal för kontakten med användare över hela landet.

Arbetet med registrering och vård av bibliotekens bestånd genomförs fortlöpande. Vid årets slut fanns sammanlagt 47 005 (50 830 år 2022) böcker, tidskrifter och artiklar katalogiserade i myndighetens två bibliotek. Minskningen beror på att en genomgripande översyn av bokbeståndet gjordes i samband med flytten av Armémuseums bibliotek. I SFHM:s båda samlingsarkiv bedrivs en omfattande digitaliseringsverksamhet och resultatet redovisas i avsnittet 3.1 Bevara och tillgängliggöra.

Expertisen inom myndighetens verksamhetsområden har under 2023 varit mycket efterfrågad och antal föredrag och medverkan i media uppgår till 34 (18 år 2022). Det är i huvudsak militärhistorisk expertis som efterfrågas men även kunskap om bevarande, förvaring och insamling. Medarbetare från SFHM deltog i programpunkter under Riksförbundet Sveriges Museers vårmöte. Bland annat deltog museicheferna för Armémuseum och Flygvapenmuseum i ett samtal kring vad det betyder att vara ett försvarshistoriskt museum i tider av stor säkerhetspolitisk oro och hur man kopplar de svåra samtidsfrågorna till de historiska kunskaper museerna har som kulturarvsinstitutioner. SFHM:s medarbetare har därtill hållit föredrag om bland annat En torpedkanon för svenska armén i samband

med Arméns 500-årsjubileum, Spioncentralen Stockholm för Västermalms församlingshem, Försvaret av Skåne under kalla kriget för Höghskolan i Kristianstad samt visat upp AI-roboten Elsa på MUSUND-konferensen som är ett danskt-svenskt museisamarbete i Öresundsregionen.

SFHM:s medarbetare har under året medverkat i Försvarsmaktens dokumentärserie Soldathjärta – Armén 500 år som historisk expert. Serien publicerades i mitten av december 2023 på Youtube och har redan haft över 100 000 visningar. Därutöver har medarbetare medverkat i Sveriges Radio, bland annat i programmet Talk show i P1 samt i de lokala radiokanalerna P4 Blekinge och P4 Östergötland.

Arkiv och bibliotek på Flygvapenmuseum har under året ökat besöksantalet och slog i augusti besöksrekord. Biblioteket har under året samarbetat med Malmslättis bibliotek i projektet Berättarkafé klubb 65+. I projektet har en klubb bildats som ska motverka ensamhet hos äldre i Malmslättis närområde.

På Armémuseum har bibliotek och arkiv varit stängda för besökare under hela 2023 till följd av ombyggnation och flytt av verksamheterna till museibyggnaden. Biblioteket planerar att åter öppna för allmänheten i mars 2024. Även museets arkiv kom att packas ned i samband med lokalförändringen och under året har förslag på en ny lokal tagits fram med målsättningen är att arkivet ska vara på plats och tillgängligt under hösten 2024.

Kunskapsproduktion och FoU-samarbeten

SFHM har under året påbörjat arbetet med planering för deltagande i det tvååriga forskningsprojektet Disrupted Temporalities som projektleds av Lunds universitet. Projektet undersöker vardagslivets temporaliteter i Danmark, Finland, Norge, och Sverige under pandemin och tillståndet av permanent kris som följt. Syftet är att förstå hur dåtid, nutid och framtid praktiseras i en osäker vardag. Under året inleddes även ett FoU-samarbete med War Childhood Museum i Sarajevo, vilket resulterade i en gemensam ansökan om EU-finansiering för projektet HEARTS, ett forskningsprojekt kring hur människor påverkas av krig och konflikt. Ansökan beviljades inte, men planering pågår för ett samarbete i mindre omfattning, i syfte att utveckla kunskap på området. Målsättningen är att ta fram en utställning med tillhörande pedagogiskt material som ska kunna visas på olika platser i Sverige.

Under 2023 har även två andra EU-ansökningar påbörjats. I projektet Creating innovative frameworks towards peace for managing Europe's Cold War Heritage through ARTS and Culture (CWHarts) deltar SFHM tillsammans med Uppsala universitet och Ivar Studios, med ansvar för att sprida, visualisera och kommunicera ett urval av kalla krigets olika kulturarvsplatser runt om i Europa. Myndigheten kommer även att arrangera en konferens på temat där kunskap och forskning kring kalla kriget sammanställs och presenteras, om ansökan beviljas medel.

Projektet andra världskriget i Norden (PAIN) är den andra EU-ansökan där Luleå Tekniska universitet, Västerbottens- och Norrbottens museum samt Försvarsmuseum Boden med flera deltar. Syftet är att lyfta det norrländska området under andra världskriget, däribland samernas roll. För SFHM:s del handlar det om att bygga ny kunskap som kan nyansera den svenska historieskrivningen och att delta i arbetet med en vandringsutställning.

Under 2023 har det pågått flera aktiviteter som stimulerar SFHM:s kunskapsuppbyggnad, exempelvis handledning av studenter inom avancerad interaktionsdesign och samarbete med forskare på Stockholms universitet. Flygvapenmuseum har haft en praktikant från Försvarshögskolan.

SFHM har under året fortsatt det arbete som påbörjades under 2019 med att skriva och publicera artiklar på bland annat Digitalt Museum med utgångspunkt i museisamlingarna. Medarbetare har under året löpande publicerat artiklar i Försvarets tidskrift Forum. Artiklarna utgår från samlingarna och presenteras under rubriken Magasinsfyndet. Under 2023 publicerades sammanlagt 20 nya populärvetenskapliga artiklar.

SFHM har under året fortsatt med de digitala nätverksträffar för SMHA-museerna som startade 2020 till följd av pandemin. Myndigheten har anordnat tre digitala nätverksträffar med olika teman som Erfarenheter från Ukraina – vad kan Sverige lära? och Forskning, samverkan och kunskapsuppbyggnad i museisamlingar. SFHM bjöd under 2023 in medarbetare från försvarshistoriska museer över hela landet att delta i en bredare försvarshistorisk konferens i stället för att som tidigare endast rikta sig till SMHA-museerna. Bland de runt 60 deltagarna i konferensen

fanns medarbetare från bland annat Marinmuseum i Karlskrona, Jamtli i Östersund, F11-museet i Nyköping, Ljungbyheds militärhistoriska museum och Gotlands försvarsmuseum vilka fick möjlighet att del av kompetensutveckling inom museipedagogik som var temat för årets konferens.

Militära traditioner

Under året har Försvarets traditionsnämnd fortsatt att bistå med råd och stöd till Försvarsmakten vad gäller framtagning av fälttecken och militära traditioner. Nämndens arbete och sammanträdesfrekvens har helt utgått ifrån Försvarsmaktens behov och man har haft sju protokollförda möten varav tre hölls digitalt. Föredragande från Försvarsmakten delar upp arbetet i "frågor om råd" samt "orientering". Nämnden har under året behandlat totalt 14 protokollförda ärenden inom exempelvis heraldiska vapen för örlogsfartyg, nya fanor och utsmyckning av trummor för Hemvärnets musikkårer.

Bland de ärenden som behandlats under 2023 kan särskilt nämnas:

- Norrlands Dragonregemente, K4, mottog en ny fana vid en "spikningsceremoni" den 26 maj på Armémuseum. Fanan överlämnades sedan officiellt till regementet av Kronprinsessan Victoria den 19 oktober vid en ceremoni i Arvidsjaur. Fanan och ceremonierna uppmärksammades i media och Traditionsnämndens sekreterare intervjuades i Sveriges Radio P4 Norrbotten.
- Arméchefens kommandotecken levererades och "spikades" på Karlbergs slott den 18 juni i samband med Arméns 500-årsjubileum.
- Ett nytt kommandotecken för H.M. Konungen har överlämnats.
- Rådgivning i samband med framtagning av nya heraldiska vapen för 10 olika örlogsfartyg som är nyligen levererade eller under planering.
- Yttrande över det nya Riksbanner som är under framtagande. Det nuvarande banneret är från 1751 och är idag för skört för att användas.

Nämndens sammansättning har tillsammans med de under året ständigt adjungerade täckt aktuella traditionsområden på ett kunskapsmässigt tillfredsställande sätt. Ytterligare personer med särskild sakkunskap kan adjungeras. Därigenom erhålls ett kontaktnät och samlad erfarenhet på traditionsområdet i vid bemärkelse, vilket också bidrar till att en hög kvalitet på nämndens rekommendationer och svar kan ges.

5 Statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter

Resultatbedömning

SFHM bedömer att hanteringen av ansökningar om statsbidrag har fungerat väl under året, trots ekonomiska svårigheter och osäkerhet som en följd av omvärldssituationen som medförde ekonomiska konsekvenser i form hög inflation, stigande räntor och höga bränsle- och elpriser. Konsekvenserna har varierat stort, några av de bidragstagande museerna har fått kraftigt höjda kostnader medan andra museer har klarat sig bättre. Främsta orsaken till skillnaderna är ingångna elavtal och fastighetsägarnas möjligheter att parera kostnaderna. Med anledning av det ekonomiska läget tog myndigheten, precis som föregående år, beslut att statsbidrag från 2022 inte ska återkrävas i de fall där bidraget helt eller delvis har använts för andra ändamål än det som det har beviljats för, i enlighet med förordningen.

Några verksamheter redovisade för 2022 ett överskott, som till del är en följd av olika åtgärder för att mildra pandemins, men framför allt kriget i Ukrainas effekter. Intäktsbortfall har kunnat balanseras upp av kostnadsminskningar. Utfallen under året har i de flesta fall varit mycket svårbedömda, och några verksamheter har redovisat underskott. Bedömningen blev att eventuella överskott i verksamheterna därför inte bör leda till återkrav på utbetalda statliga bidrag.

Under hösten har det inkommit en del förfrågningar och extraansökningar avseende projektbidrag vilka SFHM, till följd av den ekonomiska situationen på myndigheten, tvingats avslå.

SFHM bedömer att beslutet att inte återkräva bidrag från 2022, trots att de helt eller delvis använts för andra ändamål än vad de beviljats för, har spelat en viktig roll i att flera av museerna med rätt att söka statsbidrag har kunnat bedriva verksamhet under 2023 och för att, på längre sikt, kunna upprätthålla verksamheterna. Den del av anslaget som använts för att tillhandahålla samlingsdatabaser för museiverksamheterna bedöms ha förbättrat förutsättningarna för såväl digitalt tillgängliggörande av samlingarna som ett långsiktigt bevarande av det försvarshistoriska kulturarvet runt om i landet.

Handläggningskostnaderna under kalenderåret låg på ungefär samma nivå som föregående år. Kostnaderna i relation till lämnade bidrag ökade med 0,4 procent vilket motsvarar cirka 70 tusen kronor och får anses vara en oväsentlig ökning. Att kostnaderna låg på ungefär samma nivå som året innan är en följd av ytterligare effektivisering av handläggningsprocessen, samtidigt som lämnade bidrag låg på ungefär samma nivå 2023 som 2022.

Under 2023 behandlades totalt 35 inkomna ansökningar om statsbidrag, varav 18 ansökningar om verksamhetsbidrag och 17 ansökningar om projektbidrag, vilka fördelats på 34 ärenden. Detta kan jämföras med 40 inkomna ansökningar 2022, varav 20 ansökningar avsåg verksamhetsbidrag och 20 avsåg projektbidrag, vilka fördelades på 34 ärenden. Förändringen beror till stor del på att inga ansökningar avseende extrastöd för höga elkostnader inkommit 2023.

SFHM bedömer sammanfattningsvis att såväl måluppfyllelse som kvalitet i verksamheten har varit god utifrån de förutsättningar som myndigheten har kunnat påverka.

Tabell 14 Volymuppgifter och indikatorer avseende Statsbidrag försvarshistoriska museiverksamheter.

Statsbidrag försvarshistoriska museiverksamheter	2023	2022	2021
Volymuppgifter*			
Antal ärenden	34	34	34
Lämnade bidrag (tkr)	19 750	19 912	20 230
Återbetalning av bidrag (tkr)	0	71	0
Indikatorer			
Kostnader för handläggning/Lämnade bidrag	4,9%	4,5%	4,8%

*Från och med 2022 redovisar SFHM volymuppgifter avseende både lämnade bidrag och återbetalning av bidrag.

Bidragshandläggning och lämnade bidrag

SFHM lämnar tillsammans med Statens maritima och transporthistoriska museer (SMTM) årligen bidrag enligt förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter. Enligt SFHM:s regleringsbrev ska minst 22,5 miljoner kronor användas för bidragsgivning enligt ovan nämnda förordning samt till kostnader vid myndigheten som är förenade med upprätthållande av dessa verksamheter (se avsnitt 2.2 Statsbidrag och kostnader enligt anslagsvillkor 8:1).

Enligt SFHM:s regleringsbrev ska myndigheten även redovisa hur bidragen har fördelats mellan olika museiverksamheter och ändamål (se tabell 15 nedan).

I bilagan till förordningen framgår till vilka verksamheter eller ändamål som SFHM kan lämna statsbidrag. Aktörerna som bedriver museiverksamhet har varit förhållandevis oförändrade sedan statsbidragets införande 2008 även om det skett vissa ändringar under senare år som föranlett förslag till ändringar i bilagan till förordningen. Under 2020 hemställde SFHM till regeringen om en ändring med anledning av att museiverksamheten i Vällinge, Hemvärnsmuseet i Vällinge, hade upphört. Kontinuerlig dialog har förts med interimsstyrelsen till den därefter nybildade Föreningen Hemvärnshistoria, med syfte att hitta en väg för hur Hemvärnets historia ska kunna förmedlas nationellt. I samband med regeringens godkännande av budgetpropositionen 2024 beviljades SFHM:s hemställan om ändring av förordningen vilken kommer börja gälla från 2024.

Förutsättningarna för att bedriva museiverksamheterna varierar i fråga om besöksunderlag, ekonomi, kompetensförsörjning, personella resurser med mera. SFHM följer utvecklingen eftersom ett av kriterierna för statsbidraget är den sökandes egen insats och förmåga att långsiktigt upprätthålla verksamheten (6 §). Kännetecknande för flera av de försvarshistoriska museiverksamheterna är att de i betydande utsträckning engagerar ideella krafter helt eller delvis, som därför utgör en viktig och i flera fall avgörande tillgång för den enskilda verksamheten.

Bidrag kan lämnas i form av verksamhetsbidrag och projektbidrag. Verksamhetsbidragen ska användas för att täcka delar av verksamheternas personal- och lokalkostnader samt olika typer av driftskostnader. Projektbidragen ska användas för att underlätta verksamheternas arbete med utveckling och förnyelse av innehåll och aktiviteter.

Under 2023 behandlades totalt 34 inkomna ärenden om statsbidrag. Sammanlagt delades drygt 19,7 miljoner kronor ut i statsbidrag (se tabell 15 nedan), varav cirka 17,7 miljoner kronor avsåg verksamhetsbidrag och cirka 2 miljoner kronor avsåg projektbidrag. Se även avsnitt 2.2 Statsbidrag och kostnader enligt anslagsvillkor 8:1.

Följdeckter av det geopolitiska läget i världen har föranlett SFHM att vidta åtgärder för att försöka underlätta för museerna att dels fortsätta bedriva verksamhet under året, dels kunna upprätthålla verksamheterna på sikt. Effekterna har varierat i storlek, men de flesta museerna har lyckats med att balansera budgeten. Erfarenheterna från 2022 ledde till att SFHM återigen fattade beslut om att beviljade statsbidrag från föregående år inte ska återkrävas i de fall där bidraget helt eller delvis har använts för andra ändamål än det som det har beviljats för.

Tabell 15 Fördelning av statsbidrag på olika verksamheter och ändamål för vilka SFHM prövar bidragsansökningar (tkr).

Verksamhet eller ändamål	2023	2022	2021
Abisko Gränsförsvarsmuseum	-	-	-
Aeroseum	2 380	2 400	2 597
Robotförsvaret/Arboga Robotmuseum	195	230	150
Arsenalen	3 130	3 150	3 250
Artillerimuseet	1 200	1 320	1 286
Brigadmuseum	1 580	1 600	1 570
Flygmuseet F21	150	150	150
Försvarsmuseum Boden	2 060	2 080	2 100
Garnisonsmuseum Skaraborg	410	410	409
Garnisons- och luftvärnsmuseet	1 250	1 000	1 100
Gotlands Försvarsmuseum	1 155	1 205	1 165
Hemvärnsmuseet*	-	-	-
Kalixlinjen/Siknäsfortet	420	420	390
Karlsborgs fästningsmuseum	1 680	1 700	1 700
Krigsflygfält 16	595	655	620
Miliseum	1 065	1 110	1 190
Rödbergsfortet	650	571	500
Skansen Klintaberg	100	122	150
Teknikland	1 550	1 550	1 590
Teleseum	180	239	313
Summa lämnade bidrag	19 750	19 912	20 230

*Ändrad organisationsform under 2020. Hemvärnsmuseets verksamhet i Vällinge har upphört, vilket föranlett en hemställan om att ändra ändamålets beskrivning i bilagan till förordning (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter.

6 Finansiell redovisning

6.1 Resultaträkning

(tkr)	Not	2023	2022
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	1	120 134	121 350
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	2	26 961	13 842
Intäkter av bidrag	3	3 271	2 302
Finansiella intäkter	4	445	198
Summa		150 811	137 692
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	5	-60 658	-55 306
Kostnader för lokaler		-52 462	-47 483
Övriga driftkostnader		-32 396	-31 029
Finansiella kostnader	6	-602	-59
Avskrivningar och nedskrivningar		-4 644	-3 007
Summa		-150 762	-136 884
Verksamhetsutfall		49	808
Transfereringar			
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag		19 750	19 841
Lämnade bidrag	7	-19 750	-19 841
Saldo		0	0
ÅRETS KAPITALFÖRÄNDRING	8	49	808

6.2 Balansräkning

(tkr)	Not	2023-12-31	2022-12-31
Tillgångar			
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	9	477	367
Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar	10	0	0
Summa		477	367
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	11	10 663	3 593
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	12	25 086	6 579
Pågående nyanläggningar	13	0	1 403
Summa		35 749	11 576
Varulager m.m.			
Varulager och förråd	14	745	790
Summa		745	790
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar		893	1 265
Fordringar hos andra myndigheter	15	4 862	3 268
Övriga kortfristiga fordringar	16	148	61
Summa		5 904	4 594
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	17	10 859	11 351
Övriga upplupna intäkter	18	18	568
Summa		10 877	11 919
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	19	2 627	-1 750
Summa		2 627	-1 750
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	20	111	12 264
Kassa och bank		18	0
Summa		129	12 264
SUMMA TILLGÅNGAR		56 507	39 760

(tkr)	Not	2023-12-31	2022-12-31
Kapital och skulder			
Myndighetskapital	21		
Donationskapital		100	100
Balanserad kapitalförändring		9 452	8 644
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	8	49	808
Summa		9 601	9 552
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	22	244	0
Övriga avsättningar	23	480	872
Summa		724	872
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	24	24 592	7 316
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	25	2 150	3 292
Leverantörsskulder		6 139	4 204
Övriga kortfristiga skulder	26	773	863
Summa		33 655	15 675
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	27	3 923	4 287
Oförbrukade bidrag	28	8 605	9 373
Summa		12 528	13 660
SUMMA KAPITAL OCH SKULDER		56 507	39 760

6.3 Anslagsredovisning

Anslag (tkr)	Ing. över- förings- belopp	Årets till- delning enl. regl. brev	Omdispo- nerat belopp	Indrag- ning	Totalt disponi- belt belopp	Utgifter	Utgående över- förings- belopp
Not							
Uo 17 8:1 Ramanslag							
Centrala museer:							
Myndigheter							
ap.9 Statens försvarshistoriska museer	29	1 768	135 507	0	137 275	139 902	-2 627
Summa	1 768	135 507			137 275	139 902	-2 627

6.4 Tilläggsupplysningar och noter

Alla belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) om inget annat anges. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma.

Redovisningsprinciper

Tillämpade redovisningsprinciper

Statens försvarshistoriska museers bokföring följer god redovisningssed och förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring samt Ekonomistyrningsverket (ESV):s föreskrifter och allmänna råd till denna. Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag samt ESV:s föreskrifter och allmänna råd till denna.

I enlighet med ESV:s föreskrifter till 10 § FBF (Förordning om myndigheters bokföring) tillämpar myndigheten brytdagen den 5 januari. Efter brytdagen har fakturor överstigande 50 tkr bokförts som periodavgränsningsposter.

Kostnadmässig anslagsavräkning

Semesterdagar som intjänats före år 2009 avräknas fr. o. m. år 2009 anslaget först vid uttaget enligt undantagsbestämmelsen. Utgående balans år 2022, 18 tkr, har år 2023 minskat med 18 tkr.

Upplýsningar av väsentlig betydelse

SFHM ska enligt regleringsbrevet särredovisa eventuella intäkter av sponsring och bidrag i not till resultaträkningen. Redovisningen görs i not 2 och 3 till resultaträkningen.

Värderingsprinciper

Anläggningstillgångar

Som anläggningstillgångar redovisas licenser och rättigheter samt maskiner och inventarier som har ett anskaffningsvärde om minst 25 tkr och en beräknad ekonomisk livslängd som uppgår till lägst tre år.

Konst har skänkts till myndigheten och upptagits i balansräkningen till ett värde om 100 tkr. Eftersom den skänkta konsten bedömts ha en obegränsad nyttjandeperiod kommer den ej att skrivas av.

Avskrivning sker enligt linjär avskrivningsmetod. Avskrivning under anskaffningsåret sker från den månad tillgången tas i bruk. I vissa fall kan det förekomma avsteg från grundregeln då en individuell bedömning ger annan avskrivningstid.

Tillämpade avskrivningstider

Licenser och rättigheter	3-5 år
Datorer och kringutrustning	3 år
Övriga kontorsmaskiner	5 år
AV-utrustning	5 år
Bilar	5-7 år
Verkstadsutrustning och laboratorieutrustning	10 år
Inredningsinventarier	10 år
Basutställning	3-10 år
Förbättringsutgift på annans fastighet, dock längst till den återstående giltighetstiden på hyreskontraktet.	5-10 år

Omsättningstillgångar

Fordringar har tagits upp till det belopp varmed de beräknas inflyta. Butikernas lager är värderade enligt lägsta värdets princip till anskaffningsvärde efter avdrag för inkurans.

Övriga omsättningstillgångar har tagits upp till anskaffningsvärdet enligt lägsta värdets princip. Fordringar i utländsk valuta värderas till balansdagens kurs.

Skulder

Skulderna har tagits upp till nominellt belopp. Skulder i utländsk valuta värderas till balansdagens kurs.

Ersättningar och andra förmåner**Ledande befattningshavare / styrelseuppdrag**

	Ersättning i tkr
Överintendent Helene Rånlund	1 204
<i>Varav skattepliktig förmån</i>	5
ÖI har rätt till förmånsbil utifrån anställningsavtal, men valt att inte utnyttja detta under 2023.	
<i>Övriga uppdrag, Helene Rånlund:</i>	
Ordförande i styrelsen för Svenska ICOM, den svenska nationella kommittén i International Council of Museums	-
Huvudansvarig i interimsstyrelsen för bildandet av Blue Shield Sweden, en svensk nationell kommitté i Blue Shield International	-

Anställdas sjukfrånvaro

Tabell återfinns under 1.9 Arbetsmiljö.

**Noter Resultaträkning
(tkr)**

	2023	2022
Not 1 Intäkter av anslag		
Intäkter av anslag	120 134	121 350
Summa	120 134	121 350
Summa "Intäkter av anslag" (120 134 tkr) och "Lämnade bidrag" (19 750 tkr) skiljer sig från summan "Utgifter" (139 902 tkr) på anslaget Uo 17 8.1 ap.9. Skillnaden på 18 tkr beror på minskning av semesterlöneskuld som intjänats före år 2009.		
Not 2 Intäkter av avgifter och andra ersättningar		
Avgiftsverksamhet med fullkostnadstäckning		
Butiksverksamhet	3 113	3 341
Uppdragsverksamhet	2 793	2 100
	5 906	5 441
Avgiftsverksamhet i enlighet med regleringsbrevet		
Entréintäkter	10 742	411
Visningar	967	811
Simulator och VR-glasögon, Flyglabbet	854	408
Programverksamhet	161	115
Uthyrning av lokaler	4 088	4 087
Konferensverksamhet exkl lokaler	217	147
Samarbeten med andra myndigheter	200	200
Övriga avgiftsintäkter	116	127
	17 345	6 306
Andra ersättningar		
Sponsring	1 900	1 900
Realisationsvinst anläggningstillgångar	8	116
Övriga ersättningar	93	79
	2 001	2 095
Avgiftsintäkter enligt §4		
Vidarefakturerering Statens fastighetsverk	1 709	0
	1 709	0
Totalsumma	26 961	13 842
Ökningen av avgiftsintäkterna beror till stor del på att SFHM from 2023 tar ut entréavgift för vuxna besökare. SFHM har under 2023 vidarefakturerat kostnader för ombyggnation av sina lokaler i Stockholm till en summa av 1 709 tkr. Jämförelsetal avseende övriga avgiftsintäkter och övriga ersättningar har räknats om.		

	2023	2022
Not 3 Intäkter av bidrag		
Bidrag från statliga myndigheter	2 428	2 154
Bidrag från EU:s institutioner	0	9
Bidrag från övriga	843	139
Summa	3 271	2 302
<i>Specifikation avseende "Bidrag från Övriga"</i>		
Arv Holger Ring	55	55
Arv Tord Aldrin	35	-
Armémuseum vänförening	200	-
Söderbergs stiftelse	452	-
Donation Rausing	65	-
Övriga bidrag	35	84
Summa	843	139
Not 4 Finansiella intäkter		
Ränta på räntekonto i Riksgäldskontoret	444	198
Övriga finansiella intäkter	1	0
Summa	445	198
Under 2023 har räntesatsen för räntekonto hos riksgälden legat mellan 3 till 4 % vilket kan jämföras med 2022 då räntan fram tom 2022-05-02 var noll och efter det, i genomsnitt var 1,6%.		
Not 5 Kostnader för personal		
Lönekostnader (exkl arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal)	39 464	36 381
<i>Varav lönekostnader ej anställd personal</i>	25	16
Sociala avgifter	19 455	17 188
Övriga kostnader för personal	1 740	1 737
Summa	60 658	55 306
Not 6 Finansiella kostnader		
Ränta på avistalån i Riksgäldskontoret	597	56
Övriga finansiella kostnader	4	3
Summa	602	59
Under 2023 har räntesatsen för ränte- och avistakonto hos riksgälden legat mellan 3 till 4 % vilket kan jämföras med 2022 då räntan fram tom 2022-05-02 var noll och efter det i genomsnitt var 1,6%. Detta i kombination med att SFHM haft stora investeringar under 2023 gör att räntekostnaderna har ökat jämfört med 2022.		
Not 7 Lämnade bidrag		
Verksamhetsbidrag	17 740	17 590
Projektbidrag	2 010	2 322
Återbetalda bidrag	0	-71
Summa	19 750	19 841

	2023	2022
Not 8 Årets kapitalförändring		
Avgiftsfinansierad verksamhet	-291	10
SAAB sponsring, överskott	340	798
Summa	49	808

Noter Balansräkning**(tkr)**

	2023-12-31	2022-12-31
Not 9 Balanserade utgifter för utveckling		
Ingående anskaffningsvärde	2 027	2 027
Årets anskaffningar	320	0
Utrangering	-965	0
Summa anskaffningsvärde	1 382	2 027
Ingående ackumulerade avskrivningar	-1 660	-1 421
Årets avskrivningar	-210	-239
Utrangering	965	0
Summa ackumulerade avskrivningar	-905	-1 660
Utgående bokfört värde	477	367
Not 10 Rättigheter och andra immateriella anläggningstillgångar		
Ingående anskaffningsvärde	115	115
Årets anskaffningar	0	0
Utrangeringar	-115	0
Summa anskaffningsvärde	0	115
Ingående ackumulerade avskrivningar	-115	-115
Årets avskrivningar	0	0
Utrangeringar	115	0
Summa ackumulerade avskrivningar	0	-115
Utgående bokfört värde	0	0
Not 11 Förbättringsutgifter på annans fastighet		
Ingående anskaffningsvärde	9 573	9 432
Korrigerig av pågående investering från 2022	275	0
Årets anskaffningar	8 219	141
Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	-169	0
Summa anskaffningsvärde	17 898	9 573
Ingående ackumulerade avskrivningar	-5 980	-4 913
Årets avskrivningar	-1 424	-1 067
Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar	169	0
Summa ackumulerade avskrivningar	-7 235	-5 980
Utgående bokfört värde	10 663	3 593
Under året gjordes en korrigerig av en investering som 2022 felaktigt klassificerats som pågående anläggning. Vid aktivering flyttades 275 tkr över från pågående nyanläggning till förbättringsutgift på annans fastighet.		

	2023-12-31	2022-12-31
Not 12 Maskiner, inventarier, installationer m.m.		
Ingående anskaffningsvärde	48 823	47 837
Årets anskaffningar	21 517	2 570
Årets försäljningar/utrangeringar, anskaffningsvärde	-5 075	-1 584
Överföringar	0	0
Summa anskaffningsvärde	65 265	48 823
Ingående ackumulerade avskrivningar	-42 244	-42 026
Årets avskrivningar	-3 010	-1 702
Årets försäljningar/utrangeringar, avskrivningar	5 075	1 484
Korrigerig av tidigare års avskrivningar	0	0
Summa ackumulerade avskrivningar	-40 178	-42 244
Utgående bokfört värde	25 086	6 579
Not 13 Pågående nyanläggningar		
Ingående anskaffningsvärde	1 403	538
Årets anskaffningar	0	1 361
Färdigställda anläggningar	-1 403	-496
Utgående bokfört värde	0	1 403
Färdigställda anläggningar till en summa av 275 tkr har under året omklassificerats som förbättringsutgift på annans fastighet.		
Not 14 Varulager och förråd		
Varulager butik Armémuseum	245	272
Vaulager butik Flygvapenmuseum	294	306
Varulager fantillverkning	205	212
Summa	745	790
Not 15 Fordringar hos andra myndigheter		
Fordran ingående mervärdesskatt	3 093	2 950
Kundfordringar hos andra myndigheter	1 768	41
Övriga fordringar hos andra myndigheter	0	278
Summa	4 862	3 268
Not 16 Övriga kortfristiga fordringar		
Fordringar hos övriga	148	61
Summa	148	61
Not 17 Förutbetalda kostnader		
Förutbetalda hyreskostnader	10 652	11 296
Övriga förutbetalda kostnader	207	55
Summa	10 859	11 351
Not 18 Övriga upplupna intäkter		
Övriga upplupna intäkter inomstatliga	18	568
Summa	18	568

	2023-12-31	2022-12-31
Not 19 Avräkning med statsverket		
Anslag i räntebärande flöde		
Ingående balans	-1 768	-4 297
Redovisat mot anslag	139 902	141 211
Återbetalning av anslag	0	233
Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-135 507	-138 915
Skulder avseende anslag i räntebärande flöde	2 627	-1 768
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
Ingående balans	18	38
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-18	-20
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	0	18
Summa Avräkning med statsverket	2 627	-1 750
Not 20 Kassa och Bank		
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	111	12 264
Växelkassa Armémuseum	7	0
Växelkassa Flygvapenmuseum	11	0
Summa	129	12 264
Myndigheten har enligt regleringsbrev en räntekontokredit 14 000 tkr, under 2023 har som högst 9 130 tkr nyttjats av krediten.		

Not 21 Myndighetskapital**Specifikation
förändring av
myndighetskapital**

	Balanserad kapital-förändring, avgiftsbelagd verksamhet	Balanserad kapital-förändring, sponsring	Donations-kapital	Kapital-förändring enl RR avgiftsbelagd verksamhet	Kapital-förändring enl RR sponsring	Summa
Utgående balans 2022	-165	8 809	100	10	798	9 552
Rättelser	-	-	-	-	-	-
Ingående balans 2023	-165	8 809	100	10	798	9 552
Föregående års kapitalförändring	10	798	-	-10	-798	0
Årets kapitalförändring	-	-	-	-291	340	49
Summa årets förändring	10	798	-	-301	-458	49
Utgående balans 2023	-155	9 607	100	-291	340	9 601

			2023-12-31	2022-12-31
Not	22	Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser		
		Ingående avsättning	0	48
		Årets pensionskostnad	244	-14
		Årets pensionsutbetalningar	0	-35
		Utgående avsättning	244	0
Not	23	Övriga avsättningar		
		Avsättning för lokalt omställningsarbete		
		Ingående balans	372	261
		Årets förändring	108	110
		Övriga avsättningar	0	500
		Utgående balans	480	872
		Under kommande år beräknas 200 tkr av de avsatta medlen för omställningsarbete nyttjas.		
Not	24	Lån i Riksgäldskontoret		
		Avser lån för investeringar i anläggningstillgångar.		
		Ingående balans	7 316	7 273
		Under året nyupptagna lån	20 462	2 245
		Årets amorteringar	-3 186	-2 201
		Utgående balans	24 592	7 316
		Beviljad låneram enligt regleringsbrev	25 000	23 500
		Ökningen av lånet kan förklaras med att SFHM under 2023 gjort stora investeringar som finansieras av lån i Riksgäldskontoret.		
Not	25	Kortfristiga skulder till andra myndigheter		
		Utgående mervärdesskatt	236	197
		Arbetsgivaravgifter	926	996
		Leverantörsskulder andra myndigheter	989	2 099
		Summa	2 150	3 292
Not	26	Övriga kortfristiga skulder		
		Personalens källskatt	773	863
		Summa	773	863
Not	27	Upplupna kostnader		
		Upplupna semesterlöner inklusive sociala avgifter	3 062	2 761
		Övriga upplupna löner inklusive sociala avgifter	219	144
		Övriga upplupna kostnader	642	1 382
		Summa	3 923	4 287

			2023-12-31	2022-12-31
Not	28	Oförbrukade bidrag		
		Bidrag som erhållits från annan statlig myndighet	5 751	7 799
		Bidrag som erhållits från icke-statliga organisationer eller privatpersoner	2 854	1 574
		Summa	8 605	9 373
		<i>varav bidrag från statlig myndighet som förväntas tas i anspråk inom tre månader</i>	1 400	200
		<i>mer än tre månader till ett år</i>	1 758	6 000
		<i>mer än ett år till tre år</i>	2 593	1 599

Anslagsredovisning **Uo 17 8:1 ap.9 (Kulturdepartementet)**
Centrala museer Statens försvarshistoriska museer

Not **29**

Enligt ändringsbeslut 2023-11-23 till regleringsbrevet disponerar Statens försvarshistoriska museer en anslagskredit på 6 775 tkr. Av krediten har 2 627 tkr nyttjats.

Statens försvarshistoriska museer har med sig ett anslagssparande från föregående år på 1 768 tkr. Anslaget är räntebärande.

Enligt villkor i regleringsbrevet ska minst 22 500 tkr användas för bidragsgivning enligt förordningen (2013:1007) om statsbidrag till försvarshistoriska museiverksamheter samt till kostnader vid Statens försvarshistoriska museer som är förenade med upprätthållande av dessa verksamheter.

Under 2023 var SFHM:s anslagsanvändning (inkl intäkt från Statens Maritima och Transporthistoriska museer) 22 542 tkr, se avsnitt 2.2 Statsbidrag och kostnader enligt anslagsvillkor 8:1.

Summa "Intäkter av anslag" (120 134 tkr) och "Lämnade bidrag" (19 750 tkr) skiljer sig från summa "Utgifter" (139 902 tkr) på anslaget Uo 17 8.1 ap.9. Skillnaden på 18 tkr beror på minskning av semesterlöneskuld som intjänats före år 2009.

6.5 Sammanställning över väsentliga uppgifter

(tkr)	2023	2022	2021	2020	2019
Låneram Riksgäldskontoret					
Beviljad	25 000	23 500	15 000	10 000	15 000
Utnyttjad	24 592	7 316	7 273	5 909	6 973
Kontokrediter Riksgäldskontoret					
Beviljad	14 000	14 000	14 000	18 500	13 617
Maximalt utnyttjad	9 130	0	0	9 529	8 396
Räntekonto Riksgäldskontoret					
Ränteintäkter	444	198	1	0	0
Räntekostnader	0	0	3	0	20
Avgiftsintäkter					
<i>Avgiftsintäkter som disponeras</i>					
Beräknat belopp enligt regleringsbrev	25 610	12 600	7 600	13 300	18 900
Avgiftsintäkter	24 960	11 748	9 591	6 564	12 779
Övriga avgiftsintäkter*	2 001	2 095	2 196	2 058	2 029
Anslagskredit					
Beviljad	6 775	4 167	4 063	3 775	3 701
Utnyttjad	2 627	0	0	0	0
Anslag					
<i>Ramanslag</i>					
Anslagssparande	0	1 768	4 297	2 133	621
Personal**					
Antalet årsarbetskrafter (st)	77	77	71	67	67
Medelantalet anställda (st)	94	96	87	79	81
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 901	1 740	1 707	1 619	1 686
Kapitalförändring***					
Årets	49	808	1 589	1 180	1 232
Balanserad	9 452	8 644	7 055	5 096	3 048

* Jämförelsetal från 2022 justerat då avgiftsintäkterna räknats om.

** Årsarbetskrafter och medelantal anställda redovisas här exklusive anställda med timarvode.

*** Årets kapitalförändring består av över/underskott för verksamhet med full kostnadstäckning samt sponsring från Saab AB. Jämförelsetal 2021 justerat då sponsring som redovisats som oförbrukade bidrag har klassificerats om till avgifter. Jämförelsetal 2019–2020 har inte varit möjliga att räkna om.

Intygande

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Stockholm 2024-02-22

Helene Rånlund

Överintendent